Essen Kleines Evangeliar fol 17

Matheus ex iudea sicut in ordine primus ponitur · ita euangelium primus scripsit · cuius [illegible] addm ex publicanis actibus fuit ·
Duorum in generatione xpi principia prefigurat mens · unius cuius prima circumcisio incarnatio · alterius cuius secundum cor deitatis fuit · ex utriusq · in patribus xpc · Sicq · quater denario numero triformiter posito · principium sacrorum dei di fide · in electionis tempus porrigens · et ex electione usq · in transmigrationis diem dirigens · atq · a transmigrationis die usq · in xpm definiens · deinceps ad aduentum dni ostendit generationem · ut et numero satisfaciens et tempori · et sequod esset ostenderet · et di in se opus manifestaret · et eum in his quorum genus posuit · xpi operatus a principio testimonium non negaret · Quarum omnium rerum tempus · ordo · numerus · dispositio uel ratio quod fidei necessarium est d̄s xp̄s est qui factus est ex muliere factus sub lege · natus ex uirgine · passus in carne · omnia in cruce fixit · ut trium phans eam in semet ipso resurgens in corpore · et patris nomen in patribus filio · et filii nomen

5

BILDARCHIV FOTO MARBURG
IM KUNSTGESCHICHTLICHEN INSTITUT DER
PHILIPPS-UNIVERSITÄT D-3550 MARBURG
ERNST-VON-HÜLSEN-HAUS · POSTFACH 14 60
TEL. 0 64 21 / 28 36 00 · TELEX 48 23 72 UMRD

ARCHIVNUMMER: 172289/74

REPRODUKTION UND VERÖFFENTLICHUNG NUR MIT
GENEHMIGUNG UND URHEBERVERMERK DES ARCHIVS
BELEGEXEMPLAR AN: BILDARCHIV FOTO MARBURG

Essen Kleines Evangeliar fol 224

INCIP. CAP. EUGL SECUNDUM LUC.

NATIVITAS DNI

Natiuitas dñi adscam mariam matrem eius
scdm luc. cap iii. Exiit edictum
a cesare augusto. Usq; pax hominibus bone
voluntatis. IN ADSCAM ANASTASIAM. scdm luc. cap iii.
Pastores loquebantur. Usq. dictum est ad illos
IN ADSCAM PETRUM. scdm ioh. cap. i.
In principio erat uerbum. Usq. gratiae et ueritatis
Natiuitas scī stephani. scdm matth. cap xxiii.
Dicebat ihc turbis iudeorum & principibus sacerdotum
Ecce ego mitto ad uos prophetas. Usq. benedicetis
Natiuitas scī iohannis. scdm ioh. cap. i.
Dixit ihs petro. sequere me. Usq. secuti sunt eum
Natiuitas innocentium. scdi matth. cap ii
Ecce angelus dñi apparuit ioseph. Usq.
quo nazareus uocabitur
Natiuitas scī siluestri scdm matth. cap [illegible]
Dixit ihc discipulis suis. Uigilate. quia
nescitis. usq. super omnia bona sua constituet eum
Octauas dñi ad scam mariam. scdm luc
cap iii. Postquam consummati sunt dies octo
Usq. gloriam plebis tuae israhel
Uigilia theophaniae. ad scm petrum. scdm matth

BILDARCHIV FOTO MARBURG
IM KUNSTGESCHICHTLICHEN INSTITUT DER
PHILIPPS-UNIVERSITÄT D-3550 MARBURG
ERNST-VON-HÜLSEN-HAUS · POSTFACH 14 60
TEL. 0 64 21 / 28 36 00 · TELEX 48 23 72 UMRD

ARCHIVNUMMER: (172289/72

REPRODUKTION UND VERÖFFENTLICHUNG NUR MIT
GENEHMIGUNG UND URHEBERVERMERK DES ARCHIVS
BELEGEXEMPLAR AN: BILDARCHIV FOTO MARBURG

Essen, Münsterschatz, Karoling. Evangeliar, fol. 30v

LIBER GENERATIONIS
ihū xpi filii dauid filii
abraham;

Abraham genuit Isaac
Isaac aut Jacob
genuit iudam. & fratres eius.
aut̄em genuit phares et zarad
de thamar
phares aut̄em genuit
esrom. esrom aut̄em genuit aram
aram aut̄em genuit aminadab
aminadab aut̄em genuit naason.
naason aut̄em. salmon genuit
Salmon. aut̄em booz. de raab.
booz genuit obeth ex ruth.
obet aut̄em genuit iesse.
Iesse aut̄em genuit dauid regē
dauid aut rex genuit salomonē
ex ea que fuit uriae
salomon aut̄em genuit roboam
roboam aut genuit abiā
abia aut genuit asa
asa aut genuit iosaphat
iosaphat aut̄em genuit ioram
ioram aut genuit oziam.
Ozias aut̄em genuit ioathā.
ioathā aut̄em genuit achaz
achaz aut̄em genuit ezechiam
ezechias aut̄em genuit manas
sen. manasses aut̄ genuit amon.

Notandū qđ hos ideo prenominauit q̄ hūs xp̄e fuerat ex ea rūsemine nasci promissus. sed qđ ad ꝓponitur abrahā ordo ꝓ posterus est. sed necessaria commutatio. alioquin abrahā nominato ac deinde dā necesse habuit abrahā iterū nominare. ut eius filiū dauid ēt ostenderet.

Gaudium. genuit. Supplantator.
confessio.
Iormens.
de. Punitio.
Sagitta salutis dñi.
Electus.
Populus meus spontaneus.
augur fortis.
Sensibilis.
Latitudo.
Robur.
Obtrectatio.
Seruiens.
Incensum.
bellator fortissime dei. bibens.
Pax huius.
Latitudo populi.
Pater dñi.
tollens.
Iudicans.
Excelsus.
Robustus dñi.
perfectus.
appprehendens.
fortitudo dñi vel confortans.
oblivio uana.

Essen, Münsterausstellung
Karolinger Evangeliar
fol. 30v

RBA. 1169.-1957

a.t.o. Rheinisches

Arsen, Münstenchalz, Karoling. Evangelian

Quoniam quidem multi conati sunt
ordinare narrationem que in nobis
completa sunt rerum sicut tradide
runt nobis qui ab initio ipsi uiderunt
et ministri fuerunt
sermonis. Visum est et mihi. adsecuto
a principio omnibus diligenter et or
dine tibi scribere optime theophile
ut cognoscas eorum uerborum de
quibus eruditus es ueritatem.;

b. ñ fuit noua sc̄
sorte electi ad sa
cerdociū · sed exde
sorte qua dā pri
mū distributi · quan
do ab ig sors acta
ua contigit.;

Fuit in diebus herodis regis iudee sacerdos quidam no
mine zacharias de uice abia. et uxor illi de filiabus
aaron et nomen eius elisabeth. Erant autem iusti ambo
ante dm incedentes in omnibus mandatis et iustificatio
nibus dni sine querela. Et non erat illis filius eo quod
esset elisabeth sterilis et ambo processissent in diebus
suis. Factum est autem cum sacerdocio funger etur zacharias

E. ñ putas
dū ē · ut de
oriatur pro
fulus. nā ne
mo petit qđ
desperat · sed
orau prede
cessore pti

Galda soda unarum.

C. In lege erat p
ceptū · ut sūm sacer
dos septimi m̄sis de
cima die scā scdm in
trarec · de incen
su fer trā · nā
nullus hoc in
trabat · nisi sūm
sacerdos semel
in anno.;

et ministri fuerunt

Aachen, Münsterschatz

Karoling. Evangeliar

fol. 100r

RBA. 1176.-1957

ordine uicis suæ ante dñm secundum consuetudinem
sacerdocii sorte cecidit, ut incensum poneret. Ingressus
in templum dñi & omnis multitudo populi orant
foris hora incensi. Apparuit autem illi angelus dñi
stans ad dextrum altaris incensi. Et turbatus
est uidens & timor irruit super eum.
At ille dixit ad illum angelus. Ne timeas zacharia
quoniam exaudita est deprecatio tua. Uxor tua elisabeth
pariet tibi filium & uocabis nomen eius iohannem.
Et erit gaudium tibi & exultatio & multi in nati
uitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram
dño. & uinum & sicerā non bibet. & spū scō replebitur
adhuc ex utero matris suæ & multos filiorum israhel

f. sicera en
ipsius ebrie
tas. hoc nomi
ne hebrei sig
omne potū
depomes &
frugib; fa
ctum

d. humane e
fragilitatis. u
versa spiritali
creatura t bene
angelica uero be
nignitatis. ut il
pauentes &c
em & blandi
am. Extra de
monies terrent
tes & eis uidem
hominis sua
sentia trem
magis &c
illos con

Essen, Münsterschatz, Karolingisches Evangeliar, fol. 100r outer

oto: Rheinisches Bildarchiv
Unter Sachsenhausen 37
D - 5000 Köln 1
öffentlichung nur
Genehmigung des Archives
latten-Nummer
1176

Essen, Münster,
Kasting. Evang.

secundum.

teor principibus sacerdotum & senioribus dicent Pec
cauit tradent sanguinem iustum At illi dixer Quid ad
nos tu uideris & projectis argenteis in templo recessit
& habiens laqueo se suspendit Principes aut sacer
dotum acceptis argenteis dixer Non licet mittere
eos in corbanan quia pretium sanguinis est Consilio
autem inito emerunt ex illis agrum figuli in sepultura
peregrinorum Propter hoc uocatus est ager ille achel
demach hoc est ager sanguinis usque in hodiernum diem
Tunc impletum est quod dictum est per hieremiam pphe
tam dicentem Et acceperunt xxx argenteos pretium
adpreciati quem adpreciauerunt a filiis israhel & dederunt
eos in agrum figuli sicut constituit mihi dns
Ihs autem stetit ante presidem & interrogauit eum
ses dicens Tu es rex iudeorum
Dicit ei ihs tu dicis Et cum accusaretur a principibus
sacerdotum & senioribus nihil respondit Tunc dicit
illi pilatus Non audis quanta aduersum te dicunt tes
timonia & non respondit ei ullum uerbum Itaut mirari
retur preses uehementer
Per diem autem solemnem consuuerat preses dimit

N. hoc testimonium in hebraeis nequaquam inuenitur in zacharia quibusdam uero exemplaribus sic scriptum inuenimus sicut et euangelista posuit ac uerba prophetarum diuersa sunt sensus tamen non multum discrepat.

Q. ne crimen diluuii dimitteret apostolo de cruce uoluntas differret.

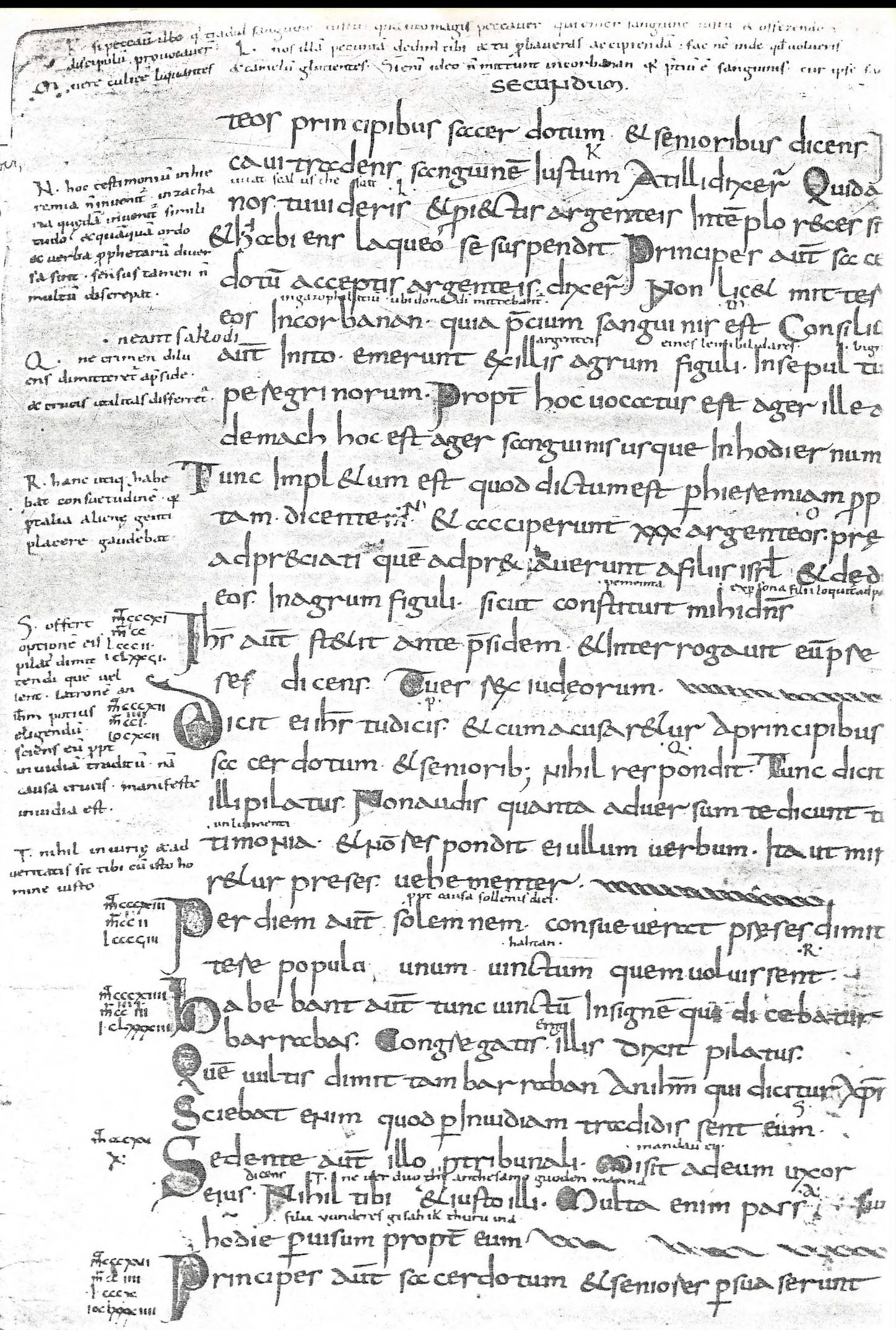
R. hanc uirg habebat consuetudinem ut praeses diuino gentium placere gaudebat

S offerre accepi hic oratione est hic pilat dimittere debet requirendi que uel iam terrone an illum potius accepi elegendi hic sedens eam ppe urbem iudicia tradere nam causa erant manifeste innocua est.

T nihil uirginis ad uerecundiam sit tibi cum iusto homine iusto

per diem autem sollemnem dicit.

Essen
Münster
Karoling.
Evang.

secundum.

teor principibus sacer dotum & senioribus dicens
caui tradens sanguinē iustum Atlli dicēs Quida
nos tuum deris & pietur argenteis Inte plo recer si
& habi ens laqueo se suspendit Principes aūt sacer
dotū acceptur argenteis dixer Non licet mit tes
eos Incorbanan quia pcium sanguinis est Consiliu
aūt Inito emerunt & illis agrum figuli Insepul tu
pegrinorum Propt hoc uocatur est ager ille
demach hoc est ager sanguinis usque In hodiernum

Tunc Implētum est quod dictum est phiesemiam pp
tam dicentem & accepierunt xxx argenteos pre
adpreciati quē adpreciauerunt a filiis isr & ded
eos In agrum figuli sicut constituit mihi dns

Ihs aūt stetit ante psidem & interrogauit eum ps
ses dicens Tues rex iudeorum

Dicit ei ihs tu dicis & cum accusaretur a principibus
sacerdotum & senioribus nihil respondit Tunc dicit
illi pilatus Non audis quanta aduersum te dicunt te
timonia & nō respondit ei ullum uerbum Itaut mir
retur preses uehementer

Per diem aūt solemnem consueuerat psses dimit
tere populo unum uinctum quem uoluissent

Habebant aūt tunc uinctū Insignē qui dicebatur
barrabas Congregatis illis dixit pilatus

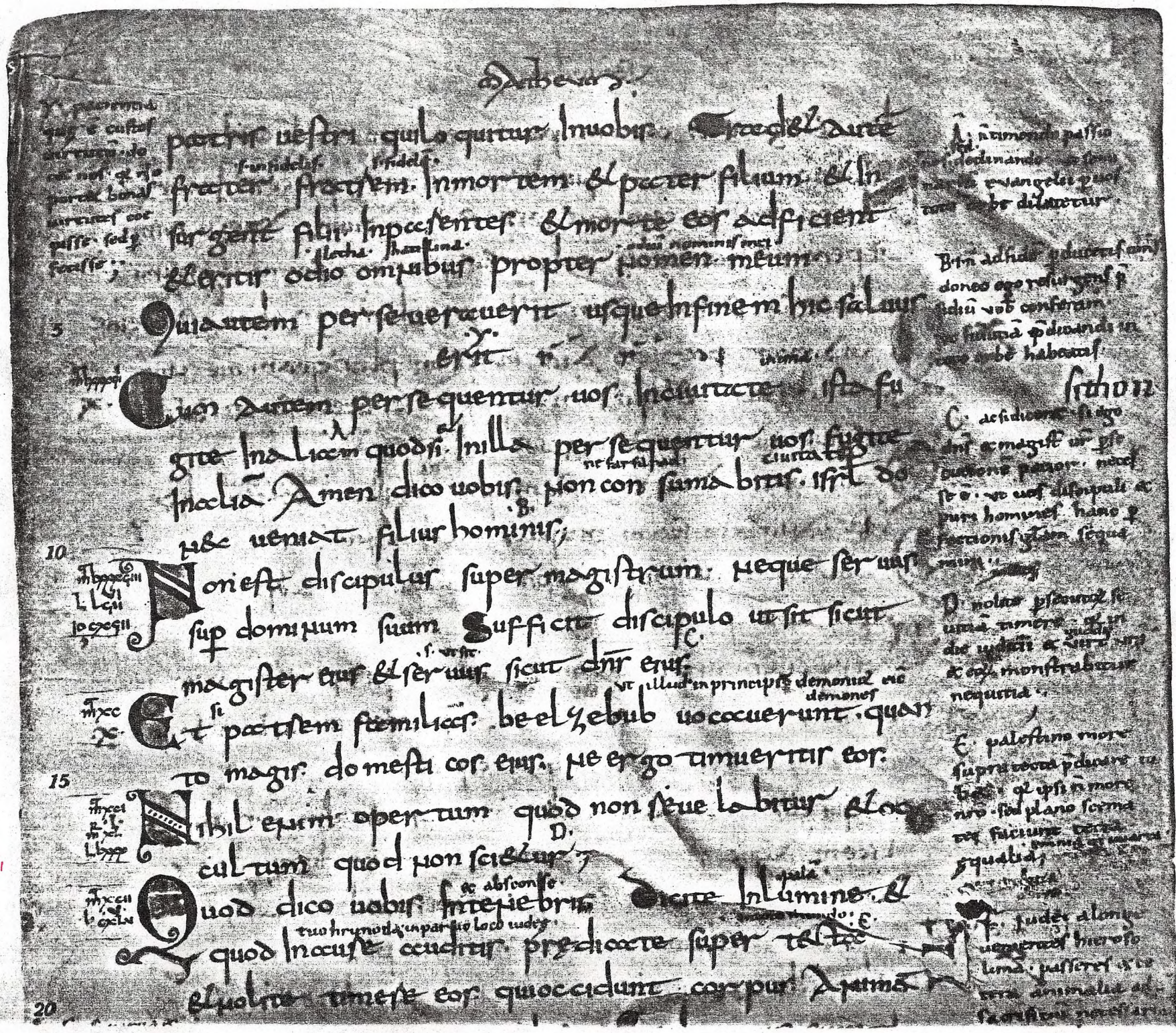
Quē uultis dimittam barrabam an ihm qui dicitur xpc
Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum

Sedente aūt illo pro tribunali misit ad eum uxor
ejus Nihil tibi & iusto illi Multa enim pas
hodie per uisum propt eum

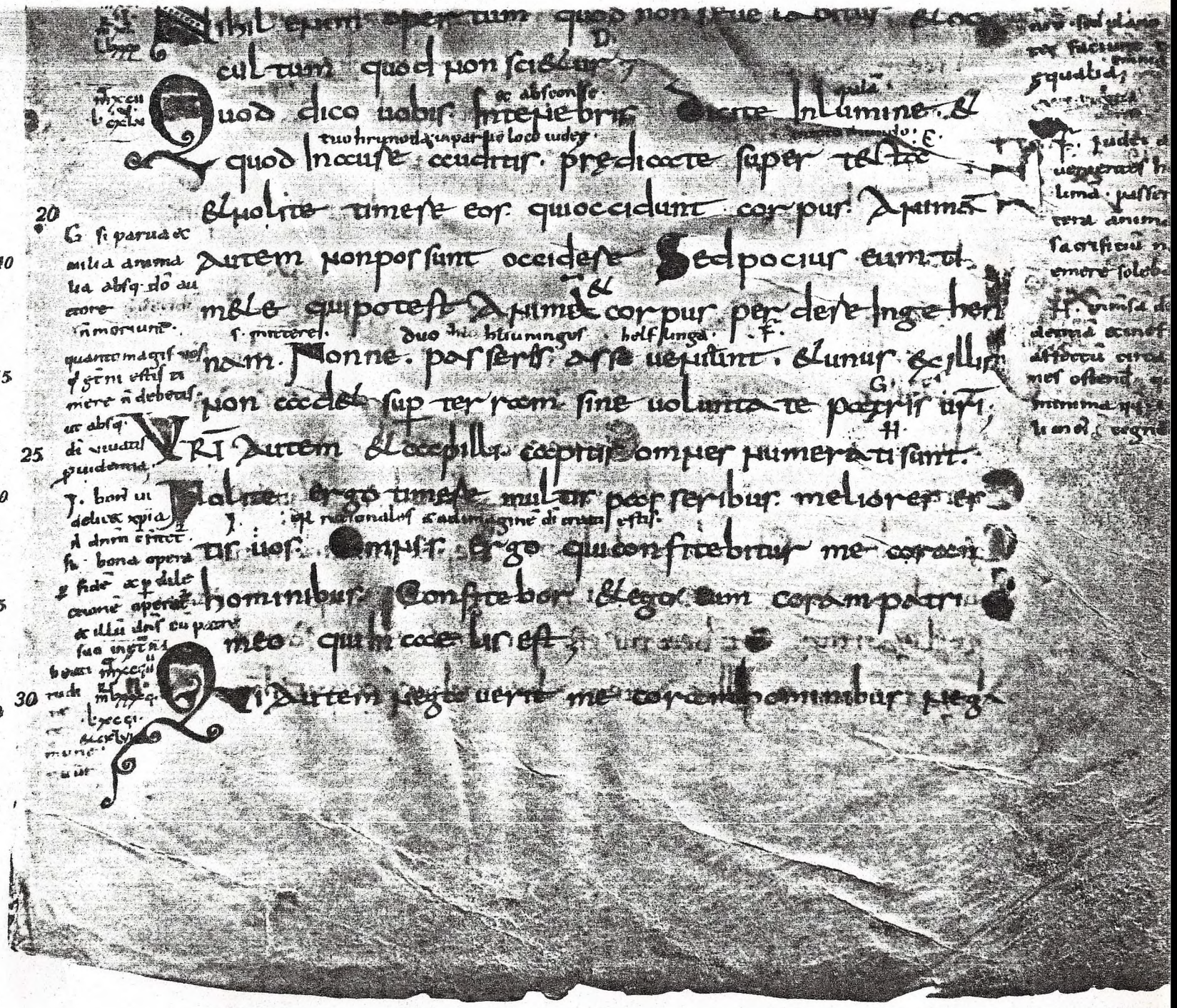
Principes aūt sacerdotum & seniores persuaserunt

G. Humann, Kunstwerke der Münsterkirche zu Essen.
72 Lichtdrucktafeln (1904)
Taf. 7

a)

Essen, Münster, Karoling. Evangeliar

Karoling. Evangeliar

Chorst
Sec. 2, Lief. 24,
Taf. 4 (= 474)

Essen, Münster
Karoling. Evangeliar

Timete autem eum qui post quam occiderit habet potes
tatem mittere ingehennam. ita dico uobis huic timete.
Nonne quinque passeres uendunt dipondio. et unus ex illis
non est in oblivione coram deo. Sed et capilli capitis uri
omnes numerati sunt. Nolite ergo timere multis passeribus
pluris estis. Dico autem uobis. Omnis quicumque confessus
fuerit me coram hominibus et filius hominis confitebi
tur illum coram angelis dei;

Qui autem negaverit coram hominibus denegabitur
coram angelis dei;

Et omnis qui dicit uerbum in filium hominis remittetur
illi. ei autem qui in spm scm blasphemaverit non remittetur.

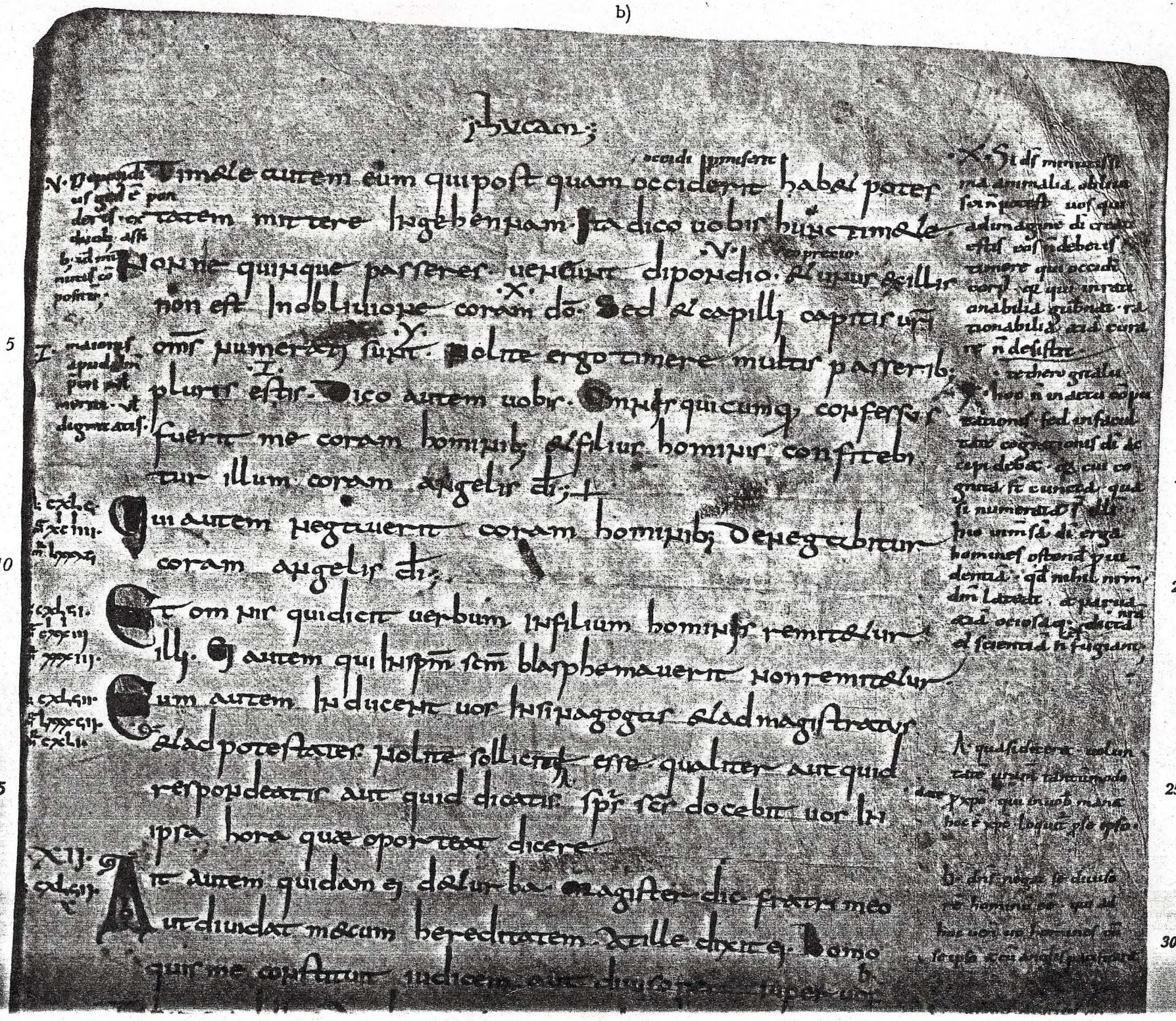
Cum autem inducent uos in synagogas et ad magistratus
et ad potestates: nolite sollicite esse. qualiter aut quid
respondeatis aut quid dicatis. sps enim docebit uos in
ipsa hora quae oporteat dicere.

Ait autem quidam ei de turba. magister dic fratri meo
ut dividat mecum hereditatem. at ille dixit ei. homo
quis me constituit iudicem aut divisorem super uos.
Intuens autem ad illos videte et cavete ab omni avaritia qua

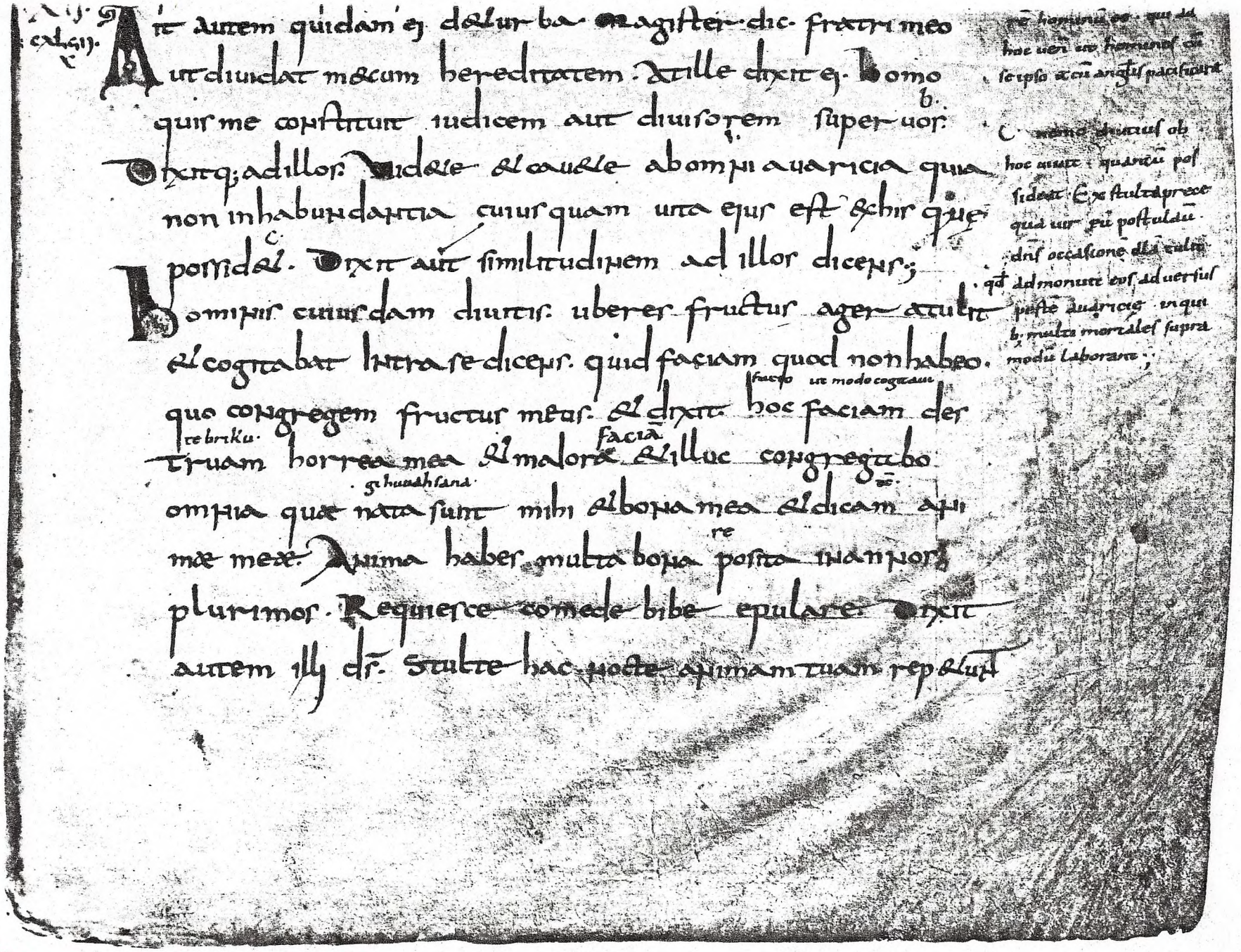
a. dispendi
usus quia
derel. ex
duob. assi
b. id est
nunc. co
positus.
c. maronis
apud eum
pena est
mortis. ut
dignus ass.
d. exhc
ex hoc
e. exhc
f. exhc
g. exhc
h. exhc

i. scribi presente
k. precio.
l. quasi dicerent. volun
tate ursini tantum modo
dare. expo. qui in uob manet
hoc e xps. loquit ipse ipsos.
m. dns negat se divisse
re hominu eos. qui ad
hoc uenit ut homines se
ipso et cu angelis pacificaret.
n. hoc n in actu corpo
ralium. sed in facul
tate cognitionis di de
capi debet. qs cui co
gnita fe cuncta. quae
si numerata sunt illi.
hoc in mysterio dei erga
homines ostendit qui
denud. qd nihil nrm
dm lateat. et parvu
ad ociosa q. abiecta
et spernenda in fugiam.
o. xpi nego se divisse
re hominu eos. qui ad
hoc uenit ut homines se
ipso et cu angelis pacificaret.
p. hoc exhortatio ad
hoc scribit. quatenus pos

b)

Essen Münster, Karolingische Evangeliare

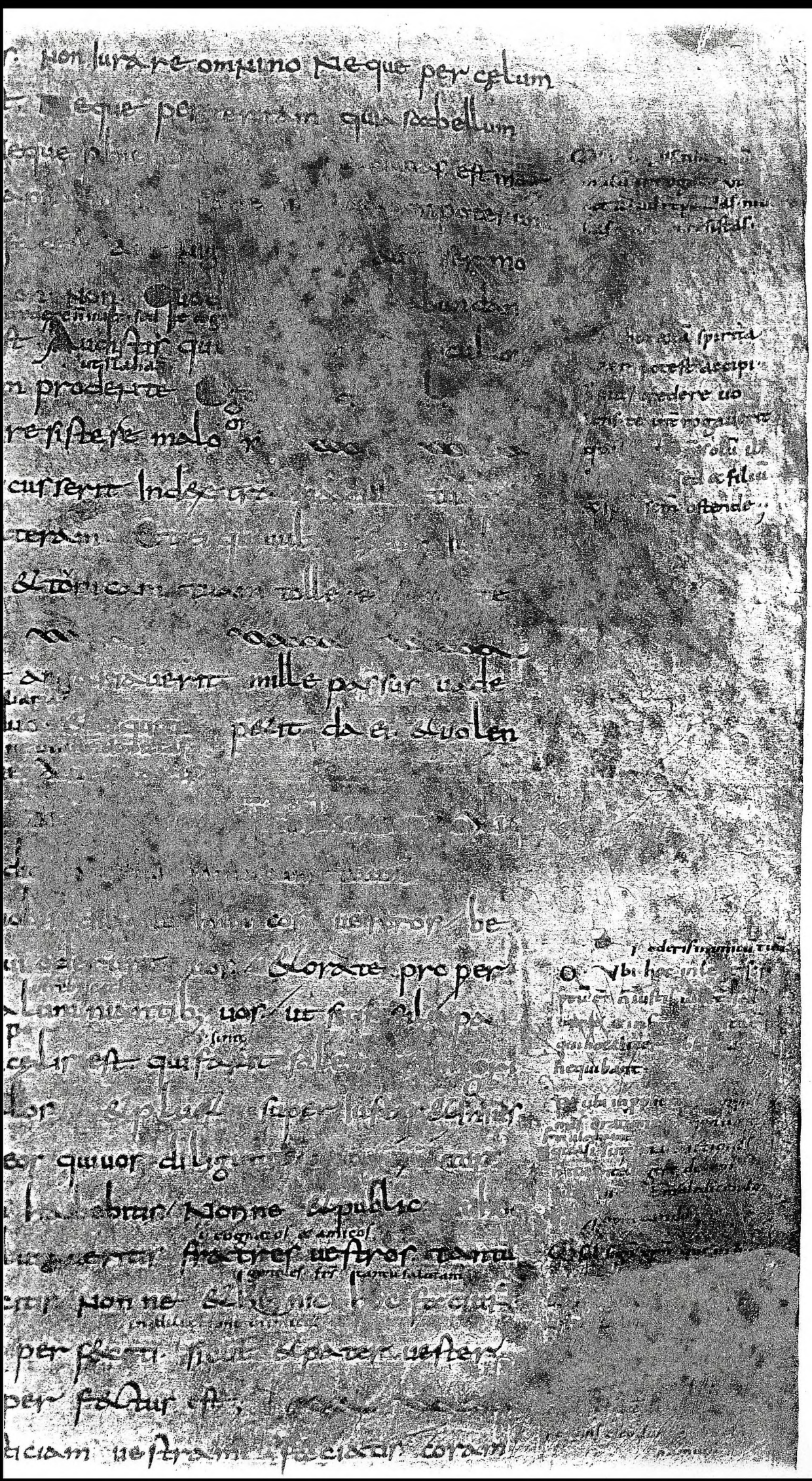

Essen, Münster, Karolving. Evangeliar

EVANGELIAR MIT COMES; a) Bl. 41r, b) Bl. 119r.

Essen
Münster,
Karoling.
Evangeliar

Rouen
Municipal Library
Carolingian Evangeliary
fol. 35a

illis dicens. Quem osculatur fuero ipse est.

Ihs autem dixit ei. Juda osculo filium hominis tra

Videntes autem hi qui circa ipsum erant quod

erat dixerunt ei. Domine si percutimus in

et percussit unus ex illis servum principis sa

et amputavit auriculam ejus dextram. Re

spondens autem Ihs ait. Sinite usque huc.

Et cum tetigisset auriculam ejus sanavit eu

Dixit autem Ihs ad eos qui venerant ad se prin

cipes sacerdotum et magistratus templi et seniores

ad latronem existis cum gladiis et fustibus

hendere me. Cum quotidie vobiscum fu

templo sedentem non tenuistis me. Sed ha

vestra et potestas tenebrarum.

Comprehendentes autem eum duxerunt

principis sacerdotum.

Petrus vero sequebatur eum de longe. Accenso

igne in medio atrio et circumsedentibus

erat Petrus in medio eorum. Quem cum vi

set quedam ancilla eum sedentem ad lumen

et intuita eum dixit. Et hic cum illo erat

negavit eum dicens. Mulier non novi eum

Et post pusillum. Alius videns eum dixit. Et

ex. Petrus vero ait. Homo non sum. Et intra

facto quasi horae unius. Alius quidam affir

dicens. Vere et hic cum illo erat. Nam et

et. Dixit Petrus. Homo nescio quod dicis.

adhuc eo loquente cantavit gallus.

Et conversus dominus respexit Petrum. Et recor

Essen, Münster, Karoling. Evangeliar fol. 133b

NATIVITAS XPI. MARGORUM

NUNTIATIO. OCCULTATIO IHV. INFANTIS. IN TERRICULUM. EGR

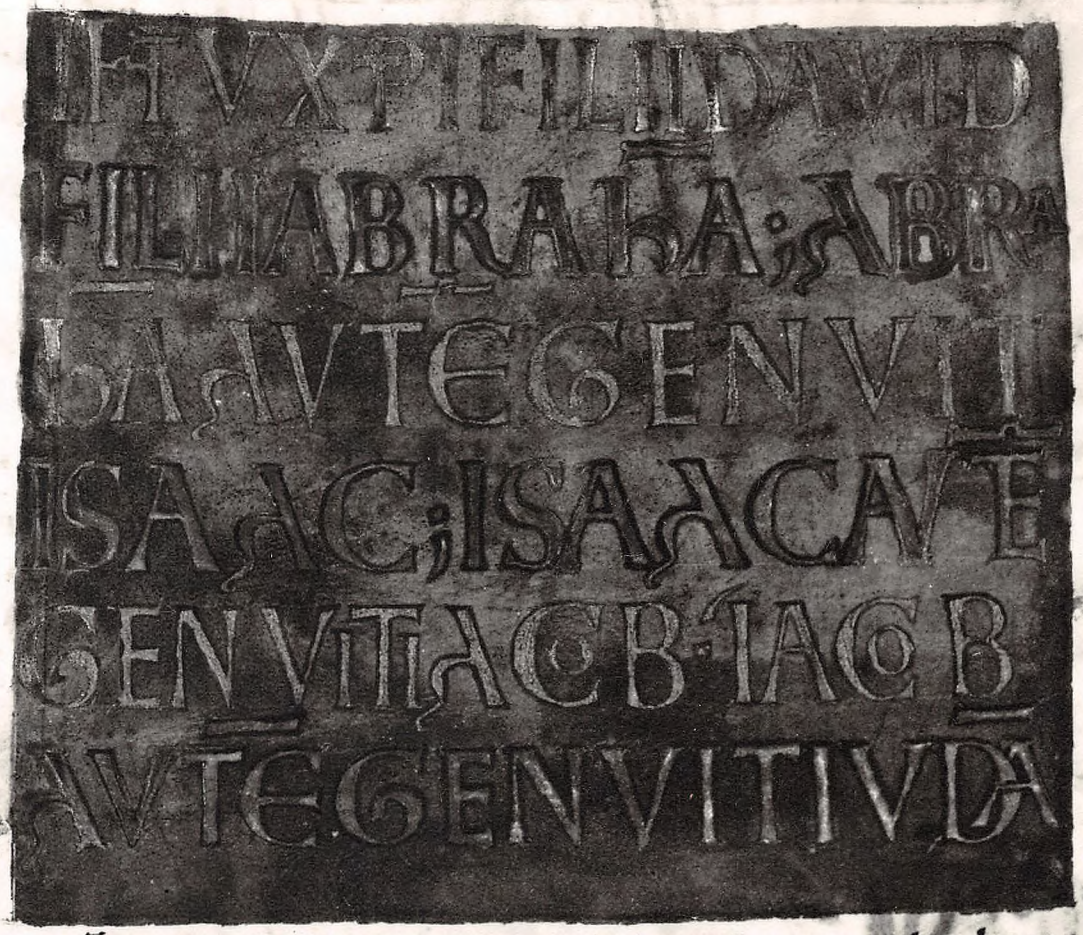
Regressus ihc exegipto innazareth. aiohanne inordane bapti
Ihc temptatus adiabolo uocat petrum Sacusē.
& andream. iacobum. & iohannem. piscatores conuocat. &
circumens galileā. uarios languores hominū curat.
De beatitudine & de ceteris mandatis.
Orationem docet. inter cetera mandata non esse cogitandum
de uictu & uestimento pdicat. phib& quod maior ppheta
ipso non sit.
Non esse iudicandum. & de margaritis ante porcos. peten
dum. querendum & pulsandum. apseudo ppheti ca
uendum. quia non omīs qui dicunt domine domine
introibunt inregnum celorum. De domo edificata sup
petram uel arenam.
Lepsum mundat. puerum tribuni. paraliticum curat. Socrū
petri afebribus liberat. de plurimis curis. & ut mortui
mortuos suos sepeliant cuidam dicit.
Nauigans tempestatem sedat. interra gerassenorum demonia
Paraliticus curatus lectum suum baiolat. Leuit.
matheum conuocat. dicit phariseis non esse opus sanis
Parabolam panni & scissure. & utrium & uini. medico.
ponit. mulierem aprofluuio liberat. & filiam principis
cuiusdam mortuam suscitat. Cecis oculos aperit. surdū
& mutum. demonium eicit.
Aplos pmittit cum omni doctrina. & dicit. quod non ue
nerit pacem mittere sup terrā sed gladium.

Essen. Domkapitel, Theophan.-Evangelian., fol. 9r

Essen, Domkapitel

Theophanu-Evangeliar

fol. 9r

& frēs eius. iudas autem genuit phares & zara de thamar
Phares autē genuit esrom. esrom autē genē aram. Aram
autē genē amminadab. Amminadab autē genē naason
Naason autē genuit salmon. salmon autē genuit booz
de rachab. Booz autē genuit obeth ex ruth. obeth autē
genuit iesse. Iesse autē genuit dauid regem. Dauid
autē rex genuit salomonē ex ea quę fuit urię. Sa
lomon autē genuit roboam. Roboam autē genuit abia.
Abia autē genuit asa. Asa autē genē iosaphat. Iosaphat
autē genuit ioram. Ioram autē genē oziam. Ozias autē genē
ioatham. Ioatham autē genē achaz. Achaz autē genuit
ezechiam. Ezechias autē genuit manassen. Manasses autē
genē amon. Amon autē genuit iosiam. Iosias autē genuit

Essen, Domschatz, Evangeliar d. Theophanu, fol. 12r

Essen Münsterschatz

Evangeliar der Theophanu

fol. 12r

cf. Kassel LB.

2° Theol. 165 (I)

RBA. 60.-1957

Wien, Dombibl., Nephan.-Evangelien, fol. 79r

quō uirū nō cognosco. Et respondens angls dixit ei. Spūs
scūs sup ueniet inte. & uirtus altissimi obumbrabit tibi.
Ideoq; & quod nascetur scm. uocabit filius dī.
Et ecce elisabeth cognata tua.
et ipsa cēcepit filiū insenectute sua. Et hic mensis ē
sextus illi que uocet sterilis. quia nō erit impossibile
apud dm omne uerbū. Dixit aut maria. Ecce ancilla
dnī. fiat mihi secundū uerbū tuū. Et discessit ab illa
Exurgens aut maria in dieb; illis. abiit in montana cū festinatione in ciuitatē iuda. & intrauit
in domū zacharie. & salutauit elisabeth. Et factū ē
ut audiuit salutationē marie elisabeth. exultauit in
fans in utero eius. Et repleta ē spū scō elisabeth. & ex
clamauit uoce magna & dixit. Benedicta tu inter mu
lieres. & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc
mihi. ut ueniat mater dnī mei ad me. Ecce enim ut
facta ē uox salutationis tue in auris; meis. exultauit
in gaudio infans in utero meo. Et beata que credidit.
qm̄ p ficient ea que dicta sunt ei adnō. Et ait maria.
Magnificat anima mea dnm̄. Et exultauit spūs mūs.
in dō salutari meo. Quia respexit humilitatē ancille
sue. ecce enim ex hoc beatā me dicent oēs generationes
Quia fecit mihi magna qui potens ē. & scm̄ nom̄ eius. Et
misericdia eius a pgenie in pgenies timentib; eū. Fecit poten
tiā in brachio suo. dispsit superbos mente cordis sui. De
posuit potentes de sede. & exaltauit humiles. Esurientes
impleuit bonis. & diuites dimisit inanes. Suscepit isrl

Rosen Domkapitel
Theophan.-Evangeliar
fol. 79 r

24

Bromschatz, Perphan-Evangelien, fol. 79r

quō uirū nō cognosco. Et respondens angls dixit ei. Spūs
scūs sup ueniet inte. & uirtus altissimi obumbrabit tibi.
Ideoq; & quod nascetur scm. uocabit filius dī.
Et ecce elisabeth cognata tua.
et ipsa cēpit filiū in senectute sua. Et hic mensis ē
sextus illi que uocet sterilis. quia nō erit impossibile
apud dm omē uerbū. Dixit aut maria. Ecce ancilla
dnī. fiat mihi secundū uerbū tuū. Et discessit ab illa
Exurgens aut maria in dieb; illis. abiit in montana
cū festinatione in ciuitatē iuda. & intrauit
in domū zacharie. & salutauit elisabeth. Et factū ē
ut audiuit salutationē marie elisabeth. exultauit in
fans in utero eius. Et repleta ē spū scō elisabeth. & ex
clamauit uoce magna & dixit. Benedicta tu int mu
lieres. & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc
mihi. ut ueniat mater dnī mei ad me. Ecce enim ut
facta ē uox salutationis tue in auribus meis. exultauit
in gaudio infans in utero meo. Et beata que credidit.
qm p ficient ea que dicta sunt ei a dnō. Et ait maria.
Magnificat anima mea dnm. Et exultauit spūs mis.
in dō salutari meo. Quia respexit humilitatē ancille
sue. ecce enim ex hoc beatā me dicent oēs generationes
Quia fecit mihi magna qui potens ē. & scm nom eius. Et
misericordia eius a progenie in progenies timentib; eū. Fecit potē
tiā in brachio suo. dispersit superbos mente cordis sui. De
posuit potentes de sede. & exaltauit humiles. Esurientes
implenit bonis. & diuites dimisit inanes. Suscepit isrl

Essen, Domschatz, Theophanu-Evangeliar, fol. 104r

uerit mundati sunt. Vnus aut̄ ex illis ut uidit quia
mundatus ē. reuertit cum magna uoce magnificans
dm̄. Et cecidit in faciē ante pedes eius. gr̄as agens. &
hic erat samaritanus. Respondens aut̄ ihc dixit. Nonne
decē mundati sunt. & nouem ubi sūt. Non ē inuentus
qui rediret & daret glām dō. nisi hic alienigena. Et
ait illi. Surge uade. quia fides tua te saluū fecit.
Interrogatus aut̄ a pharisęis. Quando uenit regnū dī.
Respondit eis & dix̄. Non uenit regnū dī cū observa
one. neq; dicent. ecce hic aut ecce illic. Ecce enī regnū
dī intra uos ē. Et ait ad discipulos suos. Venient dies
quando desideretis unde re unū diē filiū hominis. & nō
uidebitis. Et dicent uobis. Ecce hic. Ecce illic. nolite ire
neq; sectemini. Nā sic fulgur coruscans de subcę
lo in ea quę subcęlo fulget. ita erit filius hominis
in die sua. Primū aut̄ oportet illū multa pati
& reprobari a generatione hac. Et sicut factū ē in
diebus noe. ita erit & in dieb; filii hominis. Edebant
& bibebant. uxores ducebant. & dabant adnuptias
usq; in diem qua intrauit noe in arcā. & uenit dilu
uiū & p̄didit omnes. Similit̄ sic factū ē in dieb;
loth. edebant. & bibebant. emebant & uendebant.
plantabant. & edificabant. Qua die aut̄ exiit loth a so
doma. pluit ignē & sulphur de cęlo. & omnes p̄didit.
Scdm hęc erit. qua die filius hominis reuelabitur.
In illa hora qui fuerit in tecto & uasa eius in domo.
ne descendat tollere illa. Et q̄ in agro simili n̄ redeat retro.

ℓ cc xi
m̄ cc l v

ℓ cc xii
x
sol ℓ

ℓ cc xiii
ii
m̄ cc l viii
mr̄ c lx viii
v
ℓ cc v
m̄ cc lvi

ℓ cc vi
ii
m̄ c lx viii
mr̄. lxxx iii
Et cc vii
m̄ cclxii.

ℓ cc viii
x
sol ℓ

ℓ cc viii
ii
m̄ cc xl viii
mr̄ c xl iii

Ilsen Domkapitel

Theophan.-Evangeliar

fol. 104r

Essen, Domschatz, Theophan.-Evangeliar, fol. 114v

turbati estis & cogitationes ascendunt in corda ura. Videte
manus meas & pedes meos. quia ipse ego sum. Palpate
& uidete. quia spūs carnem & ossa nō habet. sicut me
uidetis habere. Et cū hoc dixisset. ostendit eis manus
t ecc xl. s Adhuc autē illis nō credentib; & mirantibus & pedes.
r
sol pē gaudio. dixē. Habetis hic aliquid qd manducet. At illi
obtulerunt ei partem piscis assi. & fauum mellis. Et
cū manducasset coram eis. sumens reliquias dedit illis
t eccd ii C et dixē ad eos. Hec sunt uerba que locutus sum ad uos
sol cū adhuc eem uobiscum. qm̄ necesse e impleri
omnia que scripta sunt in lege moysi & pphetis
& psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum. ut intel
legerent scripturas. & dixit eis. Quō sic scriptū est.
& sic oportebat xpm̄ pati. & resurgere a mortuis
die tertia. Et pdicari in nomine eius pēnitentiam
& remissionē peccatorū in oms̄ gentes. incipientes
ab hierosolima. Vos autē estis testes horum. & ego mit
tam promissum patris mei in uos. Vos autē sedete in ci
uitate. quo adusq; induamini uirtute ex alto.
Eduxit autē eos foras in bethaniā. & eleuatis manib;
suis. benedixit eis. Et factum e dum benediceret illis
recessit ab eis. & ferebat in celum. Et ipsi adorantes. re
gressi sunt in hierlm cum gaudio magno. Et erant
semp in templo. laudantes & benedicentes dm̄

A C F T.

EXPLICIT EVANGL SCD̄M LVCA

18

Resen Domkapitel
Stephans-Kvar

fol. 114a v
(114a)

HIC EST IOHANNES EVANGELISTA. VNVS
EX DISCIPVLIS DI QVI VIRGO ELECTVS A DEO EST
quem de nuptus uolentē nubere uocauit dns. Cui uir
ginitatis in hoc duplex testimoniū in euuangelio dat.
Qd & p̄ceteris dilectus adō dicitur. & huic matrem
suā de cruce commēdauit dns. ut uirginē uirgo serua
ret. deniq; manifestans in euuangelio. qd erat ipse in
corruptibilis uerbi opus inchoans. solus uerbum carnē
factum ēē. nec lum atenebris comphensū fuisse testat.
Primū signū ponens. qd innuptus fecit dns. ut ostendens
qd ipse erat legemlb; demonstraret. Qd ubi dns inuitat
deficere nuptiarum unū debeat. ac ueteriblb; immutatis
noua omia quę apō instituunt appareat. Hoc aut
euanglm scripsit in asia. postea quam in pathmos in
sula apocalipsin scripserat. ut cui in principio canonis
incorruptibile principium ingenesi. etiam incorrup
tibilis finis p uirginē in apocalipsi redderetur dicente
xpō. Ego sum alfa & ō. Et hic ē iohnes. qui sciens sup
uenisse diem recessus sui. conuocatis discplis suis in epheso
p multa signorū experimta. pmens xpm. descendens
in defossum sepulture sue locum. facta oratione po
situs ē ad patres suos. Tam extraneus a dolore mortis.
quā a corruptione carnis inuenitur alienus. Tam post
oms euuanglm scripsit. & hoc uirgini debebat. Quorū
tam uel scriptorū tempore dispositio. uel librox or
dinatio. Ideo p singula a nobis n exponit. ut scientia de
siderio collocato. & quę rentlb; fructus laboris. & dō

Arsen. Domkapitel, Theophan.-Evangelien, fol. 115r

Rosen Dom kap. Tel

Reopham - Evangelian

fol. 115r

pontifex anni illius prophetauit: quia ihc moriturus erat
pro gente. Et non tantum pro gente: sed ut filios dei qui erant
dispersi congregaret in unum. Ab illo ergo die cogitauerunt ut interficerent eum. Ihc ergo iam non in palam ambulabat
apud iudeos: sed abiit in regionem iuxta desertum in ciuitatem que dicitur effrem. & ibi morabatur cum discipulis suis.

Proximum autem erat pascha iudeorum.
Et ascenderunt multi hierosolimam de regione ante
pascha. ut sanctificarent se ipsos. Querebant ergo ihm. & colloquebantur ad inuicem in templo stantes. Quid putatis
quia non ueniet ad diem festum? Dederant autem pontifices &
pharisei mandatum. ut si quis cognouerit ubi sit indicet.
ut apprehendant eum. Ihc ergo ante sex dies pasche. uenit
bethaniam ubi fuerat lazarus mortuus quem suscitauit ihc.
Fecerunt autem ei cenam ibi. & martha ministrabat. Lazarus
uero. unus erat ex discumbentibus; cum eo. Maria ergo accepit
libram unguenti nardi pistici pretiosi. & unxit pedes ihc.
& extersit capillis suis pedes eius. & domus impleta
est ex odore unguenti. Dixit ergo unus ex discipulis eius iudas
scariothis. qui erat eum traditurus. Quare hoc unguentum
non uenit trecentis denariis. & datum egenis? Dixit autem
hoc. non quia de egenis pertinebat ad eum. sed quia fur erat. &
loculos habens. ea que mittebantur portabat. Dixit ergo ihc.
Sinite illam. ut in die sepulture mee seruet illud. Pauperes
enim semper habetis uobiscum. me autem non semper habetis.
Cognouit ergo turba multa ex iudeis. quia illic est. & uenerunt non propter ihm tantum. sed ut lazarum uiderent. quem suscitauit

& deridebant illū. Et ait illis. Vos estis qui iustificatis uos coram hominib; ds aut nouit corda ura. Quia qd ho minib; altum ē. abhominatio ē ante dm.

Lex & pphete usq; ad iohannē. ex eo regnū dī euangli zat. & omis unusquisq; illud uī facit. Facilius ē aut celū & ter ra pterire. qua de lege unū apicē cadere.

Omis qui dimittit uxorē suā. & ducit alterā. mechatur. Homo quida erat diues. & induebat purpura & bisso. & epulabat cotidie splendide. Et erat quida mdicus no mine lazarus. qui iacebat ad ianuā eius. ulceribus plen. cupiens saturari de micis. que cadebant de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant. & lingebant ulcera eius. Factū ē aut ut moreret mendicus. & portaret ab angls in sinū abrahe. Mortuus ē aut & diues. & sepultus ē in inferno. Eleuans aut oculos suos cū esset in tormtis uidit abraham alonge. & lazarū in sinu eius. Et ipse clamans dix. Pater abraham. miserere mei. & mitte lazarū. ut intinguat extremū digitū suū in aqua. ut refrigeret linguā meā qa crucior in hac flama. Et dix illi abraha. Fili recordare. quia recepisti bona in uita tua. & lazarus simlr mala. Nunc aut hic cōsolat. tu uero cruciaris. Et in his omibus inter uos & nos chaos mag nū firmatū ē. ut hi qui uolunt hinc transire ad uos n possint. neq; inde huc transmeare. Et ait. Rogo ergo te pat. ut mittas eum in domū patris mei. Habeo enim quinq; frs. ut testet illis. ne & ipsi ueniant in locū hunc tormtorū. Et ait illi abraham. Habent moysen & pphetas.

4 cxc iii
m v c iv

4 c xc iiii
m v xxx iiii

4 c xc v
m ii cxc
m v

4 c xc vi
x
sol

Essen, Münsterschatz, Evangeliar des Abtissin Theophanu

Chronst. Mon. pal. 2. Ser., 3. Bd., Lief. 24 Taf. 10 (=
480 der Ges. reihe)

Essen Domkap., Hs. 9 cod. partit. fol. 2r

abiectio plebis

O mſ uidentes me
detriserunt me locuti
labiis. & mouer̃ cap̃
S peraui in dn̄o eripiat
eũ. saluũ faciat eũ
qm̃ uult eũ.
Q m̃ tu es q̄ extraxisti
me de uentre. spes mea
ab uberib; matris mee
inte ꝓiectus sũ exutero.
D e uentre matris mee
dſ mſ es tu.
ne discesseris a me
Q m̃ tribulatio ꝓxima ÷
qm̃ n̄ ẽ q̄ adiuuet.
C ircũdeder̃ me
uituli multi. tauri
pingues obsederũ me
A peruer̃ sup me os suũ
sic̃ leo rapiens & rugiens.
S ic̃ aq̄ effusus sum.
& dispsa sũt
omn̄ ossa mea
F actũ ẽ cor meũ
tamq̄. cera liquescens.
in medio uentris mei.
A ruit tãq̄. testa
uirtus mea & lingua

abiectio plebis.

O mſ q̄ uidebant me
aspiabant̃ me. loquuti ſ
labiis. & mouer̃ cap̃.
S peraui in dn̄o eripiat
eũ. saluũ faciat eũ
qm̃ uult eũ.
Q m̃ tu es q̄ abstraxisti
me de uentre. spes mea
ab uberib; matris mee
inte uactat̄ sũ exutero
de uentre matris mee
dſ mſ es tu.
N e discesseris a me
qm̃ tribulatio ꝓxim ÷
& n̄ ẽ q̄ adiuuet.
C ircũdeder̃ me
uituli multi tauri
pingues obsederũ me
A peruer̃ in me os suũ
sic̃ leo rapiens & rugiens
& sic̃ aqua effusa sũt
& dispsa sũt
omn̄ ossa mea.
E t factũ ẽ cor meũ
tãquã cera liq̄fiens
in medio uentris mei.
C aruit uelut testa

abiectio plebis.

O mſ uidentes me
subsannant me. dimit
tunt labiũ mouent cap̃
C onfugit ad dn̄m saluet
eũ. liberet eũ
qm̃ uult eũ.
T u au̇ ꝓpugnator mſ
exutero. fiducia mea
ab uberib; matris mee
inte ꝓiectus sũ ex uulua
de uentre matris mee
dſ mſ es tu.
N e longe facias a me
qm̃ tribulatio ꝓxim ẽ
qm̃ n̄ ẽ adiutor
C ircũdder̃ me
uituli multi. tauri
pingues uallauer̃ me.
A puer̃ sup me os suũ
q̄si leo capiens & rugiens
sic̃ aq̄ effusus sũ
& separata sũt
omn̄ ossa mea.
F actũ ẽ cor meũ
sic̃ cera liq̄facta
in medio uentris mei.
A ruit uelut testa

exuthenima
exuthelima lau

P antes utheoruntes me
exemuturisan me elalisin
en chilesin ecinusan cefalin
I psen epi kon risasto
autons osato auton
oti theli auton
O ti syi oecspasas
me ec gastros. helpis mu
apo maston tis mitros mu
epise eperisin ec mitras.
A po gastros mitros mu
theos mu ti
mi apostis ape mu
O ti thlipsis eggis
oti uc estin obothon
eri eciclosan me
mos chipolli. tauri
piones perieschon me
G nyran epe me tostoma auton
os leon arpasson ce orio. me nos
si ydor exechti
ce diescorpisthi
pantata osta mu
E gentu icardia mu
os icuros ucomenos
emmeso tis cilias mu
C xiranthi os ostracon

Psalterium Gradualiter
ESSEN, DOMKAPITEL
fol 2r

Exsurge Domine, Ps. secundum hebr. hebr. 10a

EVOX EC

Exultate iusti in dño: rectos decet collaudatio.

Confitemini dño in cithara: in psalterio decem chordarum psallite

I E E R.

Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in uociferatione.

Quia rectum est uerbum dñi: & omnia opera eius in fide.

Diligit misericordiam & iudicium: misericordia dñi plena est

P E R R A.

Verbo dñi cęli firmati sunt: & spu oris eius omnis uirtus eorum.

Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

Timeat dñm omnis terra: ab eo aut cõmoueantur omnes inhabitantes

O R B E M.

Quoniam ipse dixit & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt.

GCLEGSO

Laudate iusti in dño: rectos decet collaudatio.

Confitemini dño in cithara: in psalterio decem chordarum psallite

E R.

Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in iubilatione.

Quoniam rectus est sermo dñi: & omnia opera eius in fide

D ilegit misericordiam & iudicium: misericordia dñi plena est

P E R R A.

uerbo dñi cęli firmati sunt: & spu oris eius omnis uirtus eorum.

Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

Timeat dñm omnis terra: ab ipso aut cõmouc antur omnes inhabitant

O R B E M.

Quoniam ipse dixit & facti sunt: ipse mandauit & creatasunt.

LLANTIS

Laudate iusti dñm: rectos decet laudatio.

Confitemini dño in cithara: in psalterio decachordo cantate

E E.

Cantate ei canticum nouum: diligenter psallite in iubilo.

Quia rectum est uerbum dñi: & omne opus in fide.

Diligit iusticiam & iudicium: misericordia dñi plena est terra.

uerbo dñi cęli firmati sunt: & spu oris eius omnis ornatus eorum.

Congregans quasi in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

Timeat dñm omnis terra: ipsum formident uniuersi habitatores

O R B I S.

Quia mandauit & facta: ipso precipiente steterunt.

AMARTIR.

Agalliasthe dikeoi en kyrios: tus euthesi ppi: eneisi:

Exomologisthe tokō: en cythara: enpsalterio. decacordo psalate

A V T O.

Asate autō asma cenon: Calos psalate autō. en alalagmo:

Oti euthis ologos tu kū: & pasa ta erga autu enpistho:

Agapa: eleimosinun ecrisin: oks tu elev kyriu plęris igi: ythisan:

Tologo kū hvran, esterco: & to pneuma tu stomatos autu pasa idinamis auton:

Inagon os iascon idata: thalassis uthis entis auris abyssus:

Fobithito tonkn pasa igi: Apautu de saleuthosan: panes icatikumenin:

Oti autus ipen: ecthisan: Autos ipencalato ce econsthisan:

Praktikum opšadrijatskim
ESSEN, DOMKAPITEL
fol 10r

Essen Stadtbibl., Ms. 9 Cathedralpart., fol. 62r

canticum psalmi
filius chore

Dñe dñ salutis mee
in die clamaui &
nocte coram te.
Intret in conspectu tuo
oratio mea in
clina aurem tuam
ad preces meas dne.
Quia repleta e malis
anima mea. & uita mea
in inferno
adpropinquauit.
Aestimatus sum cum
descendentib;
in lacum. factus sum sic
homo sine adiutorio
inter mortuos
liber.
Sic uulnerati dor
mientes in sepul
chris. quor non
es memor amplius.
& ipsi de manu tua
repulsi sunt.
Posuer me in lacu
inferiori. in tene
brosis & in umbra

lectus eman
isma beliz

Dñe dñ salutis mee
in die clamaui. &
nocte coram te.
Intret oratio mea
in conspectu tuo. in
clina aurem tuam
ad preces meas dne
Quia repleta e malis
anima mea. & uita
mea inferno
adpropinquauit.
Aestimatus sum cum
descendentib; in
lacum. factus sum sic
homo sine adiutorio
inter mortuos
lib.
Sic uulnerati dormi
entes precti.
in monumentis. quor
non reministi amplius.
& ipsi de manu
tua expulsi sunt.
Posuer me in lacu
inferiori. in tene
brosis & in umbra

ditionis heman
ezralite.

Dñe dñ salutis mee
per die clamaui. &
nocte coram te.
Ingrediat ante
te oratio mea. in
clina aurem tuam
ad laudationem meam
Quia repleta e malis
anima mea. & uita
mea ad infernum
descendit.
Deputatus sum cum
descendentib; in
lacum. factus sum quasi
homo inualidus
inter mortuos
liber.
Sic interfecti & dor
mientes in sepul
chro. quor non
recordaris amplius.
& qui a manu tua
abscisi sunt.
Posuisti me in lacu
nouissimo.
in tenebrosis

canticum psalmi
filius chore.

Kε odhs tis sourias mu
imeras ecekraxa ce
enmi cu enantio su.
Isel thetho en opion
su. ypseuchi mu
clinon tos su
isti deisin mu.
Oti eplisthi canon
ypsichi mu. ce zon
mu. toadi
iggisen.
Pselogisthn. meta
tō cata benontō
is laccon egenithi os
anthropos. apoithtos
ennecris
eleutheros.
Osi traumatie ca
theudontes en tá
foon. uc
emmasthsi eti
ce aum ecrisi chiros su
apostheisan.
Cthento me en lacco
catotato en sco
timis. ce en scia

Psalterium quadruplex Latinum
ESSEN, DOMKAPITEL
fol 62 r

Exam. Dosuban. Ps. quadrup. fol. 100r

In æternum dñe
uerbum tuum
p manet in celo.
in generatione
& generationem
Veritas tua
fundasti terram
& per manet.
Ordinatione tua
p seuerat dies
qm omnia
seruiunt tibi.
Nisi qd lex tua
meditatio mea est
tunc forte perissem
in humilitate
mea.
In æternu non
obliuiscar iustifi
cationes tuas. quia
in ipsis uiuificasti
me.
Tuus sum ego saluum
me fac quo iustifi
cationes tuas
exquisiui.
Me expectauerunt

In æternum dñe.
p manet uerbum
tuum in celo.
in seculum
seculi
Veritas tua.
undasti terram
& p manet
Ordinatione tua
p seuerant dies
qm omia
seruiunt tibi.
Nisi qd lex tua
meditatio mea est
tunc forsitan peris
se in humilitate
mea.
In æternu non
obliuiscar iustifica
tiones tuas. quia
in ipsis uiuificasti
me.
Tuus sum ego saluum
me fac qua iustifi
cationes tuas
exquisiui.
Me expectauerunt

In æternum dñe.
uerbum tuum
p stat in celo.
in generatione
& generatione
Fides tua.
undasti terram
& stat.
Iudicio tuo stant.
usq hodie
quia omnia
seruiunt tibi.
Nisi quod lex tua
delectatio mea
forte perissem
in pressura
mea.
In sempiternu non
obliuiscar præcep
torum tuoru quia
p ipsa uiuificasti
me.
Tuus ego sum salua
me. quoniam
præcepta tua
quæsiui.
Me expectauerunt

ston eonaké
ológos su
diameni ano urano.
sgenean
~~ulithia~~ su
ulithia su
echemelioasasta igin
ce diameni.
idiaxi su
diameni iméra.
ota sympanta.
dula sa.
mioti onomos su
meleti muestin.
tote an polomin
ata tapinosi
mu.
stoneon umi
epilathome tó dice
omatosi. suoti
en ézisas
me.
osimi ego soson
me. otita dice
omata su
exezitisa.
mé ypeminan

Praktikum Quellenkritik
ESSEN, DOMKAPITEL fol 100r

Septies indie laudem
dixi tibi · super
iudicia iusticię tuę.
Pax multa diligen
tib; legem tuam
& non est illis
scandalum.
Expectabā salutā
re tuum dn̄e. &
mandata tua dilexi.
Custodiuit anima
mea testimonia tua.
& dilexit ea
uehementer.
Seruaui mandata tua
& testimonia tua.
quia om̄s uię
mee inconspectu
tuo.

Appinquet de
precatio mea incon
spectu tuo dn̄e.
iuxta eloquium
tuum da mihi
intellectum.
Intret postulatio

Septies indię laudem
dixi tibi · super
iudicia iusticię tuę.
Pax multa diligen
tib; legem tuam.
& nonest in illis
scandalum.
Expectabam salutare
tuū dn̄e. &
mandata tua dilexi.
Custodiuit anima
mea testimonia tua.
& dilexit ea
uehementer.
Seruaui mandata tua
& testimonia tua.
quia om̄s uię
mee inconspectu
tuo dn̄e.

Appiet oratio
mea incon
~~spectu tuo dn̄e~~.
~~scdm~~ tuum
tuum da mihi
intellectum.
Intret postulatio

Septies indię lau
daui te. super
iudicia iusticię tuę.
Pax multa diligen
tibus legem tuam.
& nonest in illis
scandalū.
Expectaui salutā
re tuum dn̄e. &
mandata feci.
Custodiuit anima
mea testimonia tua.
& dilexit ea
nimis.
Custodiuit p̄cepta tua.
& testimonia tua.
quia om̄s uię
mee inconspectu
tuo.

Ingrediatur
laus mea.
coram te dn̄e.
scdm uerbū
tuum doce
me.
eniat deprecatio

ptácis tas imérasenо
sá se epi
ta crimata tas diceosynis.
rini polli tasaga
pósin ton nomon su
ce uc estin
scandalon.
ros eudócuntoso ti
rión su ke ce
tas entolás su. igápisa
filaxen ipsichí
mu ta mastiriá su
ce igapísen auta
sfódra.
filaxa tas entolás su
cóta mastiria su.
oti páse eodi
mu en anión
su kē.

ggisáto
ideisis mu en ó
pion su kē.
cata to lógion
su syne
tason me.
selthi. to axioma

Esau Dombecp.: Ps. quadrup.: fol. 104r

Psalterium quadripartitum
ESSEN, DOMKAPITEL
fol. 104r

Essam. Aonikap. Ps. 9 ccadnit. f. 114 a

& cognouisti me.
tu cognouisti sessi
oné meam &
resurrectionem
meam.
I ntellexisti cogitatu
ones meas delonge
semitá meá & fu
niculum meú
inuestigasti.
Et omés uias meas
prę uidisti. quia
none st sermo in
lingua mea.
Ecce dné tu cognouisti
oma nouissima &
antiqua. tu forma
sti me & posuisti sup
me manú tuam.
Mirabilis facta est
scientia tua exme
cfortata é & non
potero adeam.
Quo ibo aspú tuo.
& quo afacie tua
fugiam.

& cognouisti me
tu cognouisti sessi
oné meá &
resurrectioné
meam.
I ntellexisti cogitata
ones meas alonge
semitá meá & di
rectionem meam
inuestigasti.
& omés uias meas
prę uidisti. quia
non é dolus in
lingua mea.
Ecce dné tu cognouisti
oma nouissima &
antiqua tu forma
sti me & posuisti sup
me manú tuam.
Mirabilis facta é
scientia tua exme
confortata é nec
potero adeam.
Quo ibo aspú tuo.
& afacie tua quo
fugiam.

& cognouisti.
tu cognouisti sessi
oné meam. &
resurrectioné
meam.
I ntellexisti malú
meú delonge
semitá meam. & a
cubitioné meam
euentalasti.
& omés uias meas
intellexisti. quia
non é eloquiú in
lingua mea.
Ecce dné nosti
oma retrorsum
& ante formasti.
me & posuisti tu sup
me manú tuam.
Sup me est
scientia &
excelsior é non
potero adeam.
Quo ibo aspú tuo.
& quo afacie tua
fugiam.

ce egnos me
si egnos. tan ca
thrtchá mu ce
tan egersin
mu.
Sisinicas. tas dialo
gismus mu. apomacrothé
tantribon mu. ce tan
scinó. mu.
si exi chniasas
Ce pasas. tas oduς mu
pides. on
uc estin. dolos. en
glossi mu.
du ké. si egnos.
pantata eschata. ce
ta archéa. sieplasas.
me. ce echicas epe
me. tan chira su.
Ethaumas torthi
ignosis mu. exe mu
ecratéorthi. umi
sinome, plautin.
Pu poreutho. apotu pneumtos su
ce apotu psopusu. pu
figo.

Praktikum Ordinariorum
ESSEN, Domkapitel fol 114 r

Quicuq; uult saluus esse: ante
omia opus est ut teneat
catholicam fidem.
Quam nisi quisq; integrā
inuiolatamq; seruauerit. absq; dubio in eter
num peibit.
Fides autem catholica hec
est ut unum deū in tri
nitate: & trinitatem in
unitate ueneremur.
Neq; confundentes per
sonas. neq; substantiā
separantes
Alia est enim psona pa
tris. alia filii. alia spūs scī
ed patris & filii & spūs
scī una ē diuinitas. equa
lis gla coaeterna
maiestas.
Qualis pater talis filius.
talis & spūs scūs.
Increatus pater increa
tus filius. increatus & spūs
sanctus.
Eternus pater eternus filius. eternus spūs
Ita dūs pater. dūs filius
dūs & spūs sanctus.
Et tamen non tres dii
sed unus est dūs.
Ita dūs pater. dūs filius
dūs & spūs scūs.
Et tamen non tres dñi
sed unus est dñs.
Quia sicut singulatim
unamquamq; personam
dñm & dnm ēfiteri xpiana ueritate cōpellimur.
Ita tres deos aut dños di
cere. catholica religio
prohibemur.
Pater a nullo est factus
nec creatus nec genitus.
Filius a patre solo ē. non
factus nec creatus sed genitus
Spūs scūs a patre & filio
nō factus nec creatus
nec genitus sed procedens.
Unus ergo pater non tres
patres. unus filius non
tres filii. unus spūs scūs
non tres spūs scī.
Et in hac trinitate
nihil prius aut poste
rius. nihil maius aut
Sed necessarium est ad eternam salutē. ut incarnationem quoq; dñi nri
ihu xpi fideliter credat.
Est ergo fides recta ut credamus & confiteamur
quia dñs noster ihc xpc. dei
filius dūs & homo est.
Deus est ex substantia patris ante scla genitus.
& homo ex substantia
matris in scla natus.
Perfectus dūs. perfectus ho
mo. ex anima rationali
& humana carne
subsistens.
Aequalis patri scdm diuinitatem. minor patre
scdm humanitatem.
Qui licet dūs sit & homo
nō duo tamen sunt. sed unus est xpc
Unus autem non conuersione diuinitatis in carne. sed
assumptione humanitatis
in deo.
Unus omino non confusione substantiae. sed uni
tate personae
Adeuius aduentū omes
homines resurgere
habent cū corporib;
suis.
Et reddituri sūt de fac
tis ppriis rationē.
Et qui bona egerūt ibunt
in uitā eternā qui uero
mala in ignē eternum.
Hec ē fides catholica
quā nisi quisq. fideliter
firmiterq; crediderit
saluus esse nō poterit.

Eglise Dombes. Ps. grégorien. fol. 137r°

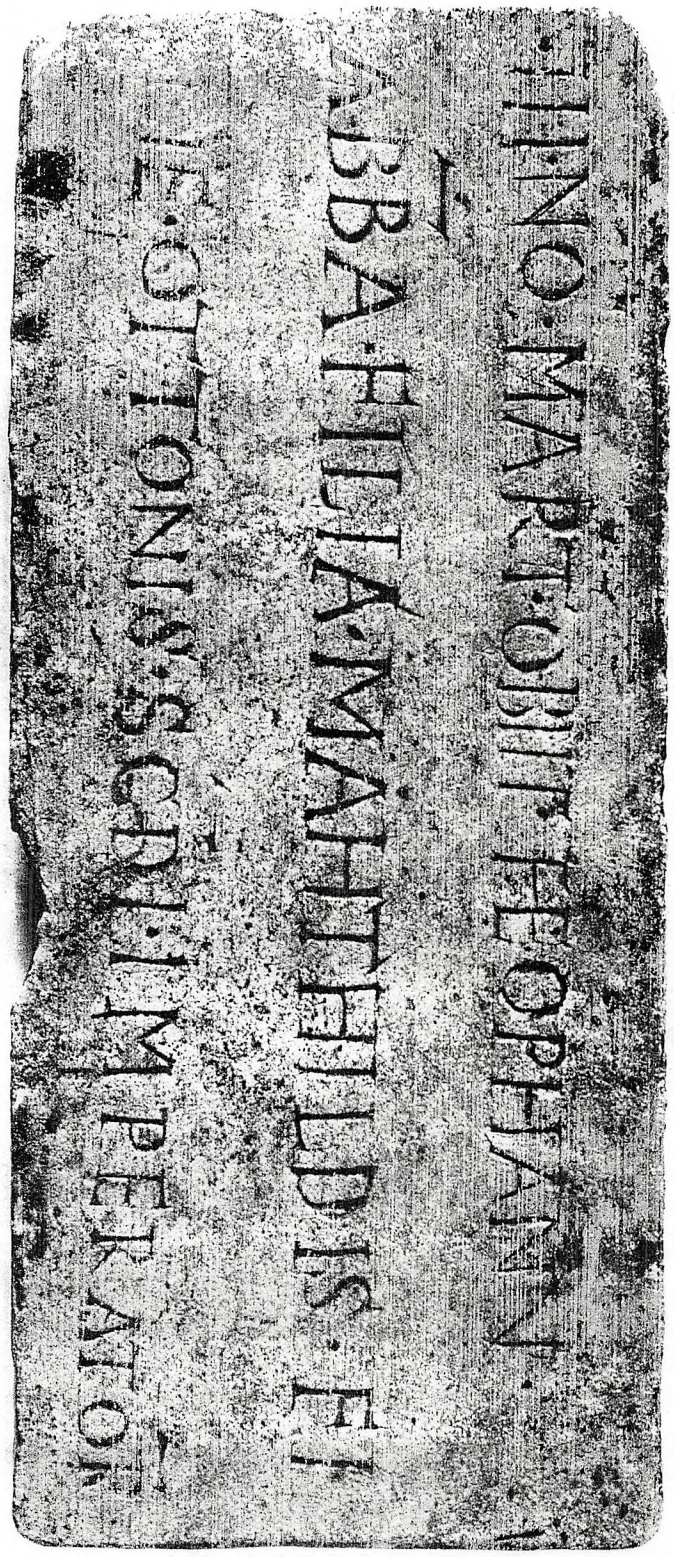
Psalterium quadruplex
ESSEN, DOMKAPITEL fol 137r

Essen Domkap., Ps. quadrip., f. 137v

αγια	Maria		cā MARIA ora pronobis.
αγιε	Михаиλ		cē Michael ora pro nobis.
αγιε	Гаврииλ		cē Gabriel ora pro nobis.
	Рафаиλ		cē Raphael ora pro nobis.
	Їωαννη		cē Iohannes ora pro nobis.
	Петре		cē Petre ora pro nobis.
	Παυλε		cē Paule ora pro nobis.
	Андреа		cē Andrea ora pro nobis.
	Їакωвε		cē Iacobe ora pro nobis.
	Їωαννε		cē Iohannes ora pro nobis.
	Φιλιππε		cē Philippe ora pro nobis.
	Варθολомее		cē Bartholomee ora pro nobis.
	Маθее		cē Mathee ora pro nobis.
	Θома		cē Thoma ora pro nobis.
	Їакωвε		cē Iacobe ora pro nobis.
	Θаддее		cē Tathee ora pro nobis.
	Симωн		cē Symon ora pro nobis.
	Маθια		cē Mathia ora pro nobis.
	Варнава		cē Barnaba ora pro nobis.
	Марке		cē Marce ora pro nobis.
	Лоука		cē Luca ora pro nobis.
	Стηфане		cē Stephane ora pro nobis.
	Лине		cē Line ora pro nobis.
	Клете		cē Clete ora pro nobis.
	Клине		cē Clemens ora pronobis.
	Сикте		cē Xiste ora pro nobis.

		εγχοι υπερεμον	
		εγχοι ιπερεμον	
		εγχοι ιπερημον	
		εγχον υπερ ημον	
		εγχον υπερ ημον	
		εγχον υπερ ημον	

Psalterium Quadruplex
ESSEN, DOMKAPITEL fol 137v

Kalksteinplatte aus dem Grabe der Äbtissin Theophanu von Essen (Br. 52 cm).

Essen

W. Zimmermann, Das Grab d. Äbtiss. Theophanu v. Essen, in: Bonner Jbb. 152 (1952) 226 f. [4 cm starke Kalksteinplatte, 22 × 52 cm, in der Krypta des Münsters gefunden]

Werden, Pfarrarch.

Gallée, Altsaechs. Sprachdenkmaeler XVIII b:

= Prudentius, Contra Symmachum
II 908-909, Anfänge des Symmachus,
Relatio (cf. CSEL. 61, S. 280), Contra
Symmachum II 910-911

Trier, Stadtb. 14 ✓

Psalter 11. Jh. aus St. Simeon

Keiffer, Kat. 1, S. 13 f.

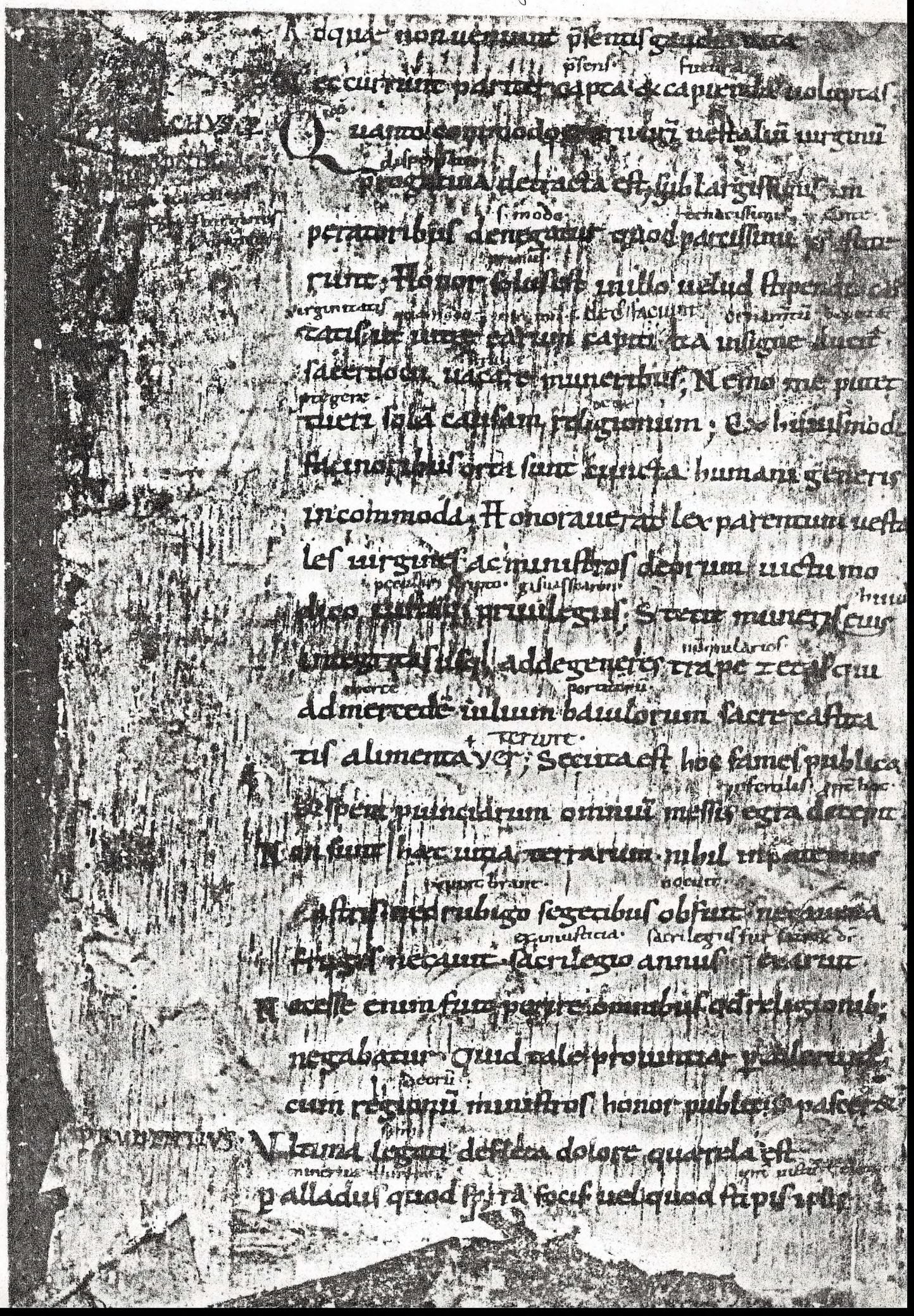
~~cf~~ fol. 15r.: cf. Freiburg i Br., UB., ~~A~~ 360a,

Nachtrag auf fol. 210v

Gallée, Altsaechs. Sprachdenkmäler i Pfannmüller Verdun

XVIII b Verdener Fragm., Prudentius

cf. Brüsseler Prudentius-Fragm.

eos. Et ecce uox de nube dicens. Hic est filius meus dilectus in
mihi bene compla[cuit] ipsum audite. Et audientes discipuli
ceciderunt in facies suas & timuerunt valde. Et accessit ihc
& tetigit eos. dixitq; eis. Surgite & nolite timere. Leuantes
aut oculos suos. neminem uiderunt nisi solum ihm. Et descen-
dentibus illis de monte precepit eis ihc dicens. Nemini dixe-
ritis uisionem donec filius hominis a mortuis resurgat. Do-

[illegible] Deus salutis [illegible] in die clamaui & nocte coram te. Intret oratio mea in conspectu tuo. Domine [illegible] ad preces meas domine.
[illegible] Letabitur cor meum & exultabit anima mea. Clamaui ad te domine. Et exaudisti me deus meus.
[illegible] Et ego dixi. Nunc cepi. Hec mutatio dextere excelsi. Memor fui domini quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et meditabor in omnibus operibus tuis. Et exercitationibus tuis narrabo.
[illegible] Quis deus magnus sicut deus noster. Tu es deus qui facis mirabilia. Notam fecisti in gentibus uirtutem tuam.
[illegible] Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Tradidisti me in lacum inferiorem. In tenebrosis & in umbra mortis.
[illegible] & non egrediebar.

[illegible] Respice in me & miserere mei quoniam unicus & pauper sum ego. Vide humilitatem meam & laborem meum. Et dimitte
[illegible] uniuersa peccata mea. Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt. Et odio iniquo oderunt me.
[illegible] Custodi animam meam & eripe me. Non confundar quoniam inuocauit te. Innocentes & recti adhesserunt mihi quoniam sustinui te.
[illegible] Memento uerbi tui seruo tuo in quo mihi spem dedisti. Hec consolata est me in humilitate mea quia eloquium tuum uiuificauit me.
[illegible] Principes persecuti sunt me gratis & a uerbis tuis formidauit cor meum. Lauabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum domine.
[illegible] Ut audiam uocem laudis & enarrem uniuersa mirabilia tua. Domine dilexi decorem domus tue & locum habitationis gloriae tue.
[illegible] Ne perdas cum impiis deus animam meam & cum uiris sanguinum uitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt. Dextera eorum repleta est muneribus.
[illegible] Ego autem in innocentia mea ingressus sum. Redime me & miserere mei. Pes meus stetit in directo. In ecclesiis benedicam te domine.
[illegible] Deus meus & misericordia mea. Et refugium meum & liberator meus. Scutum meum & spes mea. Qui subdit populum meum sub me.
[illegible] Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. Calicem salutaris accipiam & nomen domini inuocabo.
[illegible] Laudans inuocabo dominum & ab inimicis meis saluus ero. Circumdederunt me gemitus mortis. Et pericula inferni inuenerunt me.
[illegible] Tribulationem & dolorem inueni & nomen domini inuocaui. O domine libera animam meam. Misericors dominus & iustus & deus noster miserator.
[illegible] Custodiens paruulos dominus humiliatus sum & liberauit me. Conuertere anima mea in requiem tuam quia dominus benefecit tibi.
[illegible] Quia eripuit animam meam de morte. Oculos meos a lacrimis. Pedes meos a lapsu. Placebo domino in regione uiuorum.
[illegible] Credidi propter quod locutus sum. Ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo. Omnis homo mendax.
[illegible] Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. Calicem saluta[illegible] accipiam & nomen domini inuocabo.
[illegible] Vota mea domino reddam coram omni populo eius. Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius.
[illegible] O domine quia ego seruus tuus. Ego seruus tuus & filius ancille tue. Dirupisti uincula mea. Tibi sacrificabo hostiam laudis.
[illegible] & nomen domini inuocabo. Vota mea domino reddam coram omni populo eius. In atriis domus domini in medio tui hierusalem.

Fidelis tu deus [illegible]

fol. 1^

tione· ut sciat unusquisq, suū uas possidere· in scificatione &
honore· Non in passione desiderii· sicut & gentes quæ igno
rant dm̄· Et ne quis supergradiat̄· neq, circūueniat in negocio
frem̄ suum· quoniam ultor ē dns̄ de his omnib̄· sicut pre
dximus uob̄· & testificati sumus· Non enim uocauit nos ds̄
in immundiciā· sed in scificationē In xp̄o ihu· dn̄o nr̄o·

De necessitatibus meis eripe me domine Ad te domine Et enim.

dixit dominus mulieri chananee non est bonum sumere
panem filio rum & mittere canibus ad mandicandum. At illa dix
it utique domine nam & catelli edunt de mi cis que cadunt de
mensa dominoru suorum. At illi ie suscipe mulier magna est
fides tua fiat ti bi sicut petisti.

nillo tp̄e· Venit ad ihm leprosus· deprecans eū·
& genu flexo dixit· Si uis potes me mundare· Ihc aut̄ miser
eius· extendit manū suā· & tangens eū· ait illi· Volo· mun
dare· Et cū hoc dixisset· statim discessit ab eo lepra· &
comminatus ē ei· Statim eiecit eū· & dicit illi· Vide ne
mini dixeris· s? uade ostende te principi sacerdotū· Et
offer p emundatione tua· que precepit moyses· in testimo
nū illis·

Meditabar in mandatis tuis·

acrificius dn̄e p̄sentib̄ qs̄ placatus intende· ut & deuotionem
nr̄e p̄ficiant & saluti· f·

Intelligere clam̄·

upplices te rogamus omp̄s ds̄· ut quos tuis reficis sacrām̄us·
ubi etiā placitis moribus dignanter deseruire concedas· p·d·

Redime me domine & miserere mei pes enim meus stetit in uia recta in
ecclesiis benedicam dominum ludica me dne qm̄ ego in innocentia
ips̄ qs̄ omp̄s ds̄· ut familia tua qui se affligendo carne ab

alīus abstinet · sectando iustitiā a culpa ieiunet · f ·
n diebus illis · Orauit danihel · dicens ·
Dnē ds mr qui eduxisti populū tuū de terra aegypti in manu
forti · & fecisti tibi nom scm die hanc · peccauimus · iniqui
tatē fecimus dnē in omnē iustitiā tuā · Auertatur obsecro
ira tua · & furor tuus a ciuitate tua hierlm · & monte sco tuo
Propter peccata emm nra · & iniquitates patrū nrōr · hierlm &
populus tuus in opprobriū sunt omnib p circuitū nrm · Nunc
ergo exaudi ds mr · orationē serui tui & pces eius · & ostende
faciē tuā sup scūariū tuū qd desertū ē · Propter te met
ipsū inclina ds mus aurē tuā & audi · aperi oculos tuos · & vi
de desolationē nram · & ciuitatē sup quā inuocatū ē nom
tuū · Neq, enī in iustificationib nris prosternim pces nras
ante faciē tuā · sed in miserationib tuis multis · Exaudi dnē ·
placare dnē · attende & fac · Ne moreris ppter te metipm
ds mus · quia nom tuū inuocatū ē sup ciuitatē & sup po
pulū tuū · dnē ds mr · Adiutor meus & liberator meus
esto domine
ne tardaueris
Confundan tur & reuerean tur inimici
me qui quærunt animam me am
nillo tē · Dixit ihc turbis iudeor · Ego uado · & quæretis me · & in peccato uro moriemini ·
Quo ego uado · uos non potestis uenire · Dicebant ergo
iudei · Numquid interficiet semetipsum · quia dicit ·
quo ego uado uos non potestis uenire · & dicebat eis ·
Vos de deorsum estis · ego de supnis sū · Vos de hoc mun
do estis · ego non sum de hoc mundo · Dixi ergo uobis ·
quia moriemini in peccatis uris · Si enī nō credideritis

quia ego sum · moriemini in peccato uro · Dicebant g iudei · Tu
quis es · Dicebat eis ihc · Principium · qui & loquor uobis ·
Multa habeo de uob loqui & iudicare · sed qui misit me uerax
e · & ego que audiui ab eo loquar in mundo · Et n cognouer t ·
quia patre eis dicebat dn · Dix g eis ihs · Cum exaltaueritis
filiu hominis · tunc cognoscetis quia ego sum · & amr ipso
facio nihil · Sed sicut docuit me pat · hec loquor · Et qui me
misit mecu e · & non reliquit me solum · Quia ego que placita
sunt ei · facio semp · O r

Benedica dominum qui mihi tribuit intellectum prouidebam eum in conspectu meo semper quoniam a dextris est mihi ne commo uear · V

Conserua me do mine quoniam in te spe raui dixi deus meus es tu do minus pars hereditatis me ae. V

Notas fecisti mihi uias ui te adimplebis me leticia cum uultu tu o & delectationes in dextera tu a usque in finem

P R O B I A T A

Haec hostia qua tibi dne placationis offerimus & laudis · tua nos sppitiatione dignos efficiat · P dnm m m ·

Domine dominus noster quam admirabile est nomen tu um in uniuersa terra ·

P O S T C O M

Hec nos communio dne purget a crimine · & celestis re medii faciat ee consortes P dnm · S U P E R P O P

Deste supplicationib mis omps ds · & quibus fiducia sperande pietatis indulges · consuete medie tribue be nignus effectu · P dnm

A D C O M

Tibi dixit cor meum quesiui uultum tuum uultum tuum domine requi ram ne auertas faciem tuam a me · Dns illuminatio mea ·

erfice qs dne benignus in nob obseruantie see subsidium

est. sed manus manus sunt esau. Et n cognouit eu. quia pilosæ
manus similitudinē maioris expressérant. Benedicens ergo illi ait.
Tu es filius mi esau. respondit. ego sum. At ille. Offer mihi
cibos de uenatione tua fili mi. ut benedicat tibi anima mea.
Quos cū oblatos comedisset. obtulit ei etiā uinū. Quo hausto.
dixit ad eū. Accede ad me. & da mihi osculū fili mi. Accessit.
& osculatus ē eum. Statimq; ut sensit uestimentor illius fla-
grantia benedicens ait. Ecce odor filii mei. sicut odor agri cui plene
benedixit dns. Det tibi dns de rore cæli. & de pinguedine
terræ habundantiā frumenti. & uini. & dñet. & seruiant tibi
populi. & adorent te tribus. Esto dominus fratrū tuorū. Et
incuruentur ante te filii matris tuæ. Qui maledixerit tibi.
maledictus sit. & qui benedixerit tibi benedictionibus
repleatur. Vix isaac sermonē impleuerat. & egressus ia-
cob fuerat. uenit esau. coctosq; de uenatione cibos. intulit patri
dicens. Surge pater mi. & comede de uenatione filii tui. ut
benedicat mihi anima tua. Dixitq; illi isaac. Quis enim
es tu. Qui respondit. Ego sum filius tuus primogenitus
tuus. Expauit isaac stupore uehemēti. & ultra quā credi po-
test admiratus ait. Quis igitur ille ē. qui dudū capta uena-
tione attulit mihi. & comedi de omnib priusquā tu uenires.
benedixique ei. erit benedictus. Audito esau sermonis
patris. infremuit clamore magno. & consternatus ait. Be-
ne me etiā & mihi pater mi. Qui ait. Venit germanus tuus
fraudulenter. & accepit benedictionē tuā. At ille subiunxit.
Iacob uocatū ē nomen eius. ecce b. supplantauit me iam en
altera uice. Primogenita mea dudū tulit. & nunc secūdo sub
plantauit benedictionē meā. Rursumq; ad patrē. Numquid

sapientiam pstans paruulis · Celi enarrant glam di

Qñ dñe mis effectum ieiunii salutarē · ut castigatio carnis as
sumpta · ad mārum uegetationē transeat animarū · ꝑ dnm
n dieb⁹ illis · Dix rebecca filio suo iacob ·
Audiui patrē tuum loquentē cum esau frē tuo · & dicentē ei ·
Affer mihi de uenatione tua · & fac cibos ut comedā · & benedicat
tibi anima mea · coram dño · antequā moriar · Nunc ergo fili mi
acquiesce consiliis meis · & pgens ad gregē · affer mihi duos he
dos optimos · ut faciā ex eis escā patri tuo · quibus libenter uescatur ·
Quos cum intuleris · & comederit · benedicat tibi prius quā moriat ·
Cui ille respondit · Nosti quod esau frr mis homo pilosus sit · & ego
lenis · Si attrectauerit me pat mis & senserit · timeo ne putet
sibi uoluisse illudere · et inducat sup me maledictionē ꝑ bene
dictionē · Ad quē mat · Inme sit ait ista maledictio fili mi ·
tantū audi uocē meā · & pgē affer quę dixi · Abiit & attulit ·
deditq; matri · Parauit illa cibos · sicut nouerat uelle patrē illi ·
& uestibus esau ualde bonis quas apud se habebat domi · in
duit eū · Pelliculasq; hedorū circūdedit manibus · & colli nuda
ptexit · Dedit pulmentum · & panes quos coxerat tradidit ·
Quibus inlatis dixit · Pat mi · At ille respondit · Audio · Quis
es tu fili mi · Dixitq; iacob · Ego sum esau primogenitus tuus ·
feci sicut pcepisti mihi · Surge · sede & comede de uenatione
mea · ut benedicat mihi anima tua · Rursum isaac ad filiū
suū · Quomodo inquit tam cito inuenire potuisti fili mi ·
Qui respondit · Uoluntas dī fuit · ut cito mihi occurreret qđ
uolebā · Dixitq; isaac · Accede huc ut tangā te fili mi · &
probem utrū tu sis filius mis esau an non · Accessit ille · ad
patrē · & palpato eo dixit isaac · Uox quidem uox iacob

non reseruasti mihi benedictionem. Respondit ysaac. Dominum tuū illum constitui. & omnes frēs eius seruituti illius subiugaui. frumento & uino stabiliui eum. & tibi post hęc fili mi ultra quid faciā. Cui esau ait. Num unā inquit tantū benedictionē habes pat̄. mihi quoq; obsecro. ut benedicas. Cumq; hiulatu magno fleret. motus isaac. dix̄ ad eum. In pinguedine terre & in rore cęli desup. erit benedictio tua. ℟. Bonum est confiteri domino & psallere nomini tuo altissime. ℣. Ad adnunciandum mane misericordiam tuam & ueritatem tuam per noctem

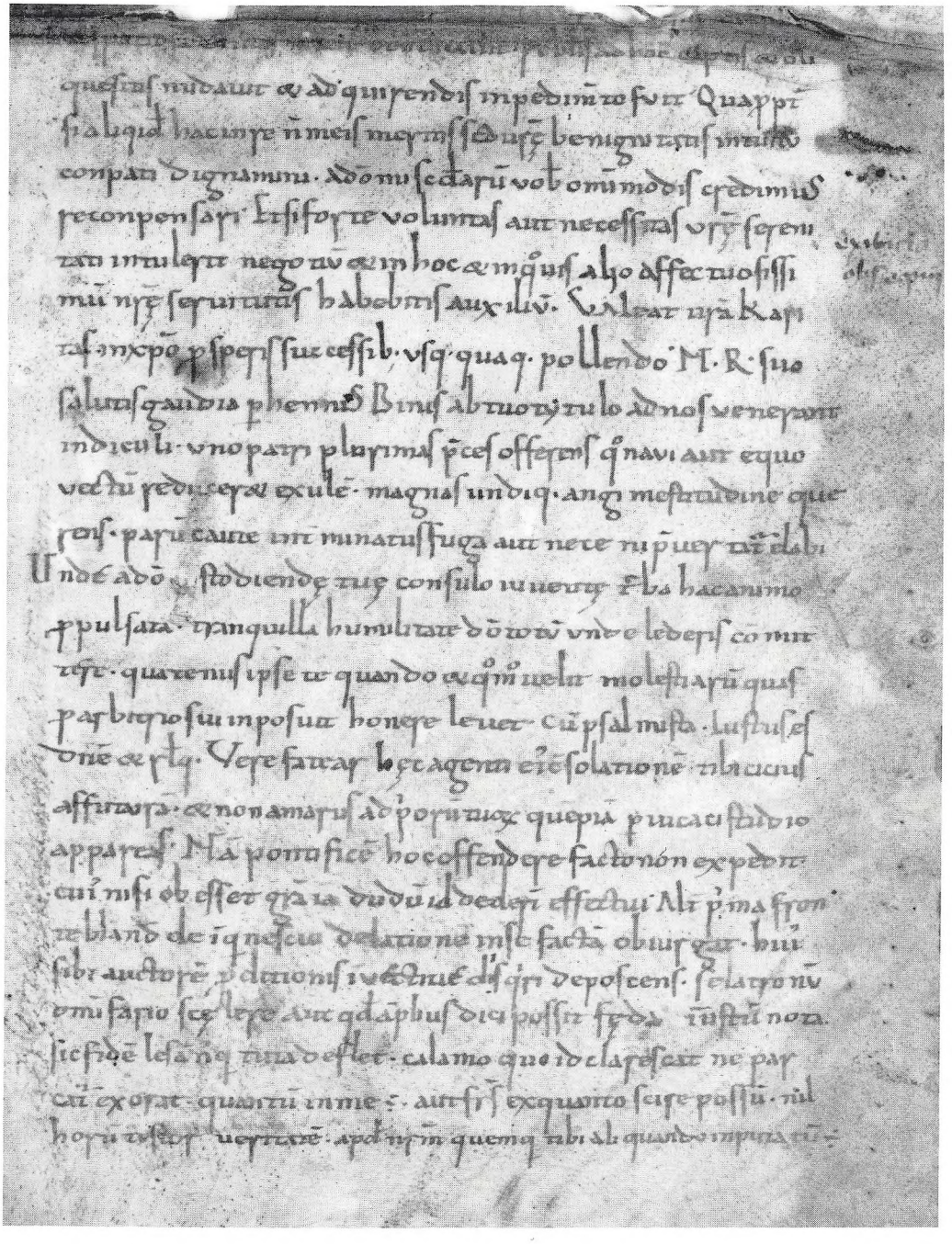
℟. illo tēp. Dix̄ ihc discip̄l suis. Hom̄o quidam habuit duos filios. & dixit adolescentior ex illis patri. Pat̄. da mihi portionē substantię. quę me contingit. Et diuisit illis substantiā. Et non post multos dies. congregatis omnib? adolescentior filius. pegre pfectus ē in regionē longinquā. & ibi dissipauit substantiā suā uiuendo luxuriose. Et postq; omnia consummasset. facta ē fames ualida in regione illa. & ipse cepit egere. Et abiit & adhesit uni ciuium regionis illius. & misit illū in uillā suā ut pasceret porcos. Et cupiebat implere uentrē suū de siliquis quas porci manducabant. & nemo illi dabat. In se aut̄ reuersus. dix̄. Quanti mercenarii in domo patris mei habundant panibus. ego aut̄ hic fame pereo. Surgā & ibo ad patrē meū. & dicā ei. Pat̄. peccaui in cęlū. & coram te. & iā non sum dignus uocari filius tuus. fac me sicut unū ex mercenariis tuis. Et surgens uenit ad patrē suū. Cū aut̄ adhuc longe esset. uidit illū pat̄ suus. & misericordia motus ē. Et occurrens cecidit in collū eius. & osculatus ē eū. Dixitq; ei filius. Pat̄. peccaui in cęlū. & coram te. iā non sum dignus uocari filius tuus. Dixit aut̄ pat̄ ad seruos suos. Cito proferte stolā primā. & induite illū. & date

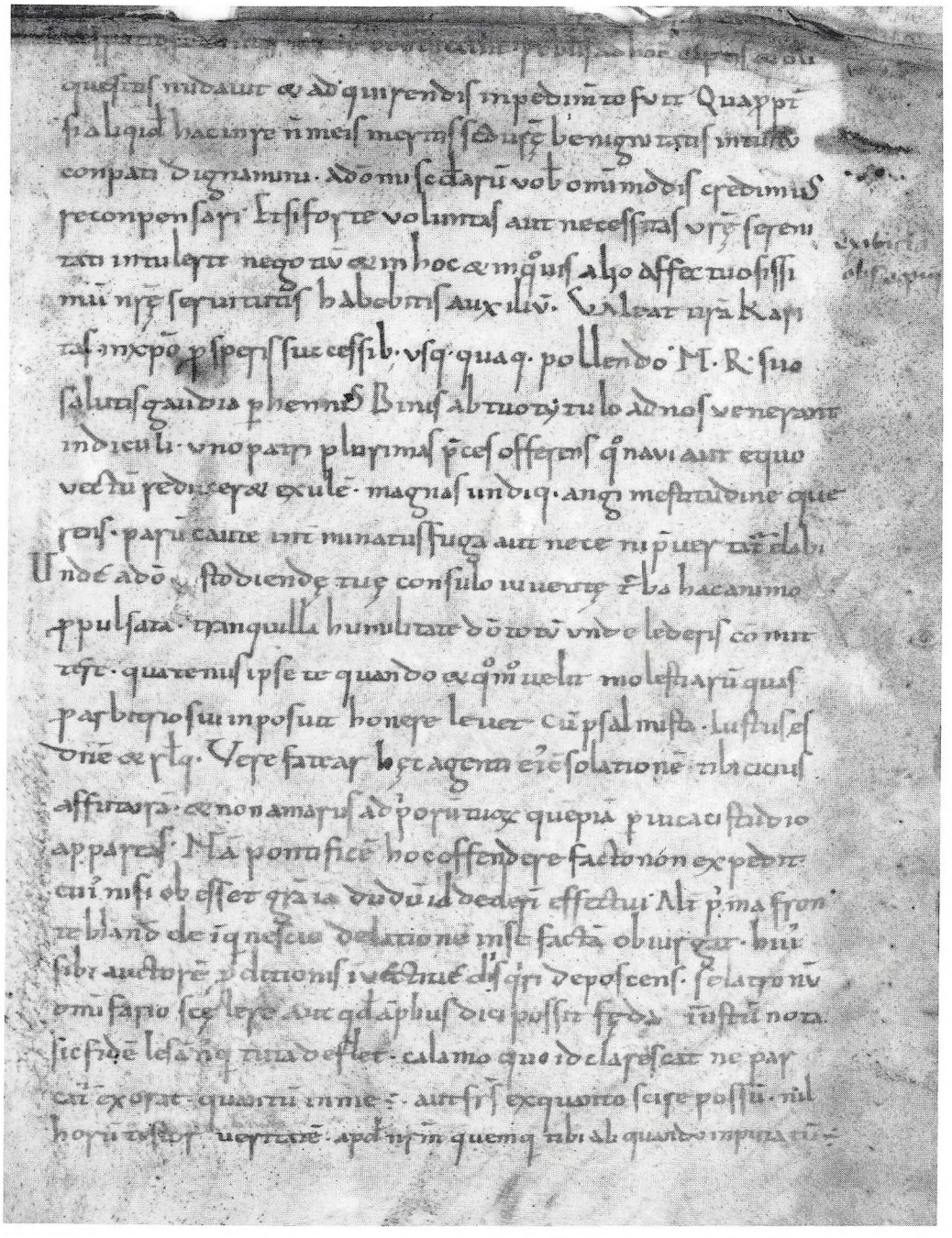
anulum in manū eius· & calciamenta in pedes· Et adducite uitulum
saginatum· & occidite· Et manducemus· & epulemur· quia filius hic
meus mortuus fuerat· & reuixit· perierat· & inuentus ē· Et cepe
runt epulari· Erat aut filius eius senior in agro· Et cū ueniret &
appropinquaret domui· audiuit symphoniā· & chorū· & uoca
uit unum de seruis· & interrogauit quę hęc essent· Ille aut dixit ei·
Frater tuus uenit· & occidit pat tuus ei uitulum saginatū· quia
saluum illum recepit· Indignatus aut· & nolebat introire· Pat
ergo illius egressus· cepit rogare eum· At ille respondens· dixit
patri suo· Ecce tot annis seruio tibi· & numquā mandatū tuū
preteriui· & nunquā dedisti mihi hedum· ut cū amicis meis epu
larer· Sed postquā filius tuus hic· qui deuorauit substantiā
suam cum meretricib uenit· occidisti illi uitulū saginatū· At
ipse dix illi· Fili· tu semp mecū es· & omnia mea tua sunt· Epu
lari aut & gaudere oportebat· quia frater tuus hic mortuus erat·
& reuixit· perierat· & inuentus est· Oratio Illumina oculos meos
ne quando obdormiam in mor te ne quando dicat inimicus meus preualui
aduersus e- um· Oratio Esquequo domine obliuisceris
me in finem quam diu po nam consi lia in ānimam meam·
Respice in me & exau di me canta bo domino qui bo na tri buit
is sacrificium dne concede placatus· ut qui Secreta mihi
prius oramus absolui delictis· non grauemur exteris· Pd.
Oportet te fili gaudere quia frater tuus mortuus fuerat & reuixit perierat &
acceptū tui dne diuina libatio prone- Postcom in uentus e
tralia mei cordis infundat· & sui participes potenter efficiat·P
amplia tua qs dne continua pietate custodi· Sup
ut quae in sola spe gre celestis inmittur· celesti etiā prote-
mumatur· P dnm nrm· Dne· Ascal laus

Essen-Werden, Priesterseminar, Fragm. Briefsammlg

5 13

Rosche GmbH
Fotografie + PR-Konzepte
Am Korstick 4 · 43 Essen 16
☎ (02 01) 40 42 41

Essen. Werden, Prioratus. Fragm. Briefsammlg

43

Rosche GmbH
Fotografie + PR-Konzepte
Am Korstick 4 · 43 Essen 16
☏ (02 01) 40 42 41

merum sortiuntur. & sunt nonnulli qui acceptis uirtutib; ceu
hominum mentia transcendunt. Cumq; ceteris meliores su
tisquoq; fratrib; principantur; Quo ergo isti sortem sua
inter principatuum numerum acceperunt. & sunt no
qui sic in semetipsis cunctis uicius omnib; q; desideriis
mantur. ut ipso iure mundicie diu inter homines uocem
Unde & ad moysen dr. Ecce constitui te dm pharaonis. Q
isti nisi inter numeros dominantium currunt. & su
nulli qui dum sui ipsius uigilanter cura dominantur. du
sollicita intentione discutiunt. diuino timori semp inhere
munere uirtutis acceperunt. ut iudicare recte & alu
sunt. Quorum pfecto membris dum diuina contempl
presto est. inhis uelut in throno suo dns presidens alie
ta examinat. & cuncta mirabiliter de sua sede dispen
Quid ergo isti nisi throni condtoris sui sunt. uel quo nis
narum sedium numeros assumuntur. p quos dum sca q
gitur. plerumq; de quibus dā sancti infirmis aegrotis ce
lecti iudicantur. Et sunt nonnulli qui tanta dī acc
dilectione pleni sunt. ut cherubin iure nominentur.
cui ut prefati sumus cherubim plenitudo scientie dicu
pauso dicente didicimus. quia plenitudo legis caritas
O mnes qui dī & primi cantate ceteris ampliusq; pleni
ritorum suorum sortem inter cherubim numeros perce
Et sunt non nulli qui supne contemplationis facibus
in solo condtoris sui desiderio anhelant. nullam inh
de eorum. solo aeternitatis amore pascuntur. ter

Essen-Werden, Propstei A

Essen-Werden, Propstei A

Essen-W., Propstei A Rückseite von IX b

Lc VIIIa am Rand von spätem Hd.

Ernst Wurdin, Propstei A

uicia timeat. Cogitandum summopere ē. ut qui se illicita meminit
cōmisisse. aquibusdam sciam licitis studeat abstinere. quatenus phac
conditori suo satisfaciat. ut qui cōmisit prohibita. sibimetipsi abscidere
debeat etiam concessa. Et se reprehendat in minimis: quē meminit in
maximis deliquisse. Nimia sunt quę loquor. si hac ex sacri eloquii
testimonio non adfirmo. Lex certe ueteris testamenti alienā uxorē
concupisci prohibet. Rege uero forcia iuberi militib; uel desiderari
aquam non poenaliter uetat. Et cuncti nouimus qd dauid concupis
centie mucrone transfixus alienā coniugem et appetiuit et abstulit.
Cuius culpam digna uerbera sunt secuta. et malū qd ppetrauit. ppęni
tentie lamenta correxit. Qui cum longe post contra hostiū cuneos se
deret. aquam de bethleemitica cisterna bibere ex desiderio uoluit.
Cum tres electi milites inter kateruas aduersantium medias erūpentes
aquā quā rex desideraut inlesi deculerunt. Sed uir flagellis eru
ditus semetipsum prius cum periculo militum aquā desiderasse
reprehendit. eamq. dno fundens libauit sicut illic scriptū ē. libauit
eam dno. In sacrificio quippe dni effusa aqua conuersa ē. ex culpā
concupiscentię mactauit p poenitentiam reprehensionis suę. Qui
ergo quondā concupiscere alienam coniugem non metuit. post ex
aquā concupiscere expauit. Quia enim se inlicita ppetrasse meminit.
contra semetipsum iam rigidus alicitis abstinebat. Sic sic agamus
poenitentiam si ea quę cōmisimus pfecte deploramus. Sensemus
siq nos diuicias conditoris nri. peccare nos unde et peiuit. Qui nos
ante culpā peccare phibuit. etiā post culpam expectare aduentā
non desistit. Ecce ipse nos quem despeximus uocat. auersi ab illo
stamus et examen non auertitur. Unde bene p ysaiam dr. Et erunt

[illegible] precepta sua. & aures suę audiendę uocem post
[illegible] monentis. Quasi in faciem homo est monitus. qui audito ad iusti
[illegible] precepta rectitudinis accepit. sed cum hanc eadem
[illegible] contempsit. quasi conditori suo dorsum mentis in faciem
[illegible] adhuc post tergum sequitur eum. qui iā ecclesię
[illegible] carnem nos adhuc uocare non cessat. Tensate ergo
[illegible] subito superbire
[illegible] miserere. nūqd nō cōtēptus dns superbiā ferire. uulnera
[illegible] animaduersionis infligere. ecce nos peccando auctori nro
[illegible] dedimus. & examen sustinemur. Superbe auersos be
[illegible] equi ferire nos auersantes potuit. ut reuertamur
[illegible] Tyma g conditoris nīi misericordia. duritiā nrī cordis
[illegible] mollire. habemus quā malū qd fecit experiri pertulit. ut
[illegible] erubescat. Rem fili treuiter refero quā uiro
[illegible] abbati. anastasiano tunc patre monasterii mei atq. prbo
[illegible] syracusano epō narrante cognoui. hanc uos. si libet
[illegible] breuiter suffragari circulo. Nris modo ge
[illegible] formus. quia. fecit. qui alio qq nomine emilianus ap
[illegible] non modis substantie iuxta mediocritatem uite. Sed quia
[illegible] regnat inrerum opulentia carnis culpe. quodā facinore
[illegible] se ualde primescere. ac de suę moris immanitate
[illegible] considerationę compunctus. erexit se
[illegible] omnia reliquit. monasterium petiit. In quo
[illegible] tanę humilitatis tanęq. ibi districtionis
[illegible] fuit. ut quidā fili quidam ad amorem diuinitus excitaret
[illegible] suam. [illegible] uitam despicere. dum illius pēnitentia

Essen-
Liesdun

Propst: A

Rückseite

Essen-W, Propstei A, Pfalzstraße 10a

Locus Werden. Propter A

STEPHANI

In illo tempore dicebat Iesus turbis iudeorum. Ecce ego mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas. & ex illis occidetis & crucifigetis. & ex eis flagellabitis in synagogis uestris. & persequemini de ciuitate in ciuitate. Et reliqua.

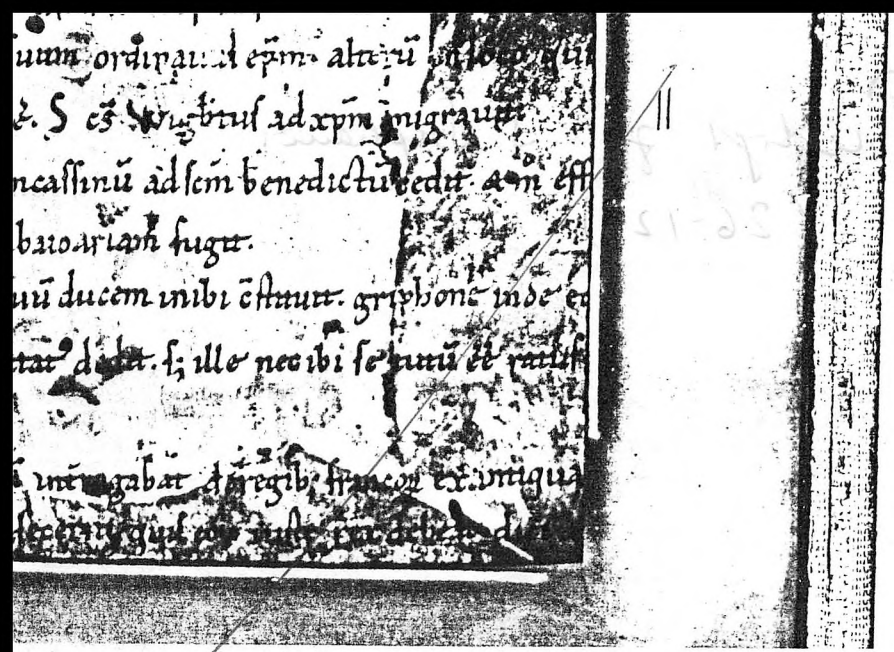
Non est saluator noster cum incredulos iudeos multis increpationibus arguerit & ut aliquando conuerterentur admonuerit. ut uiderent cetera quomodo in presentia sua euangelica doctrina audissent. Ecce ego mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas & ex illis occidetis & crucifigetis & ex eis flagellabitis in synagogis uestris & persequemini de ciuitate in ciuitate. Ostendit eis intellegere cor deum ipsorum. quia ad hoc per patrum suorum fuerat uoluntas eorum. Apud deum ergo humilia agere conetur. quasi factiosus deputatur. qui dissonet corporibus tam iudicis. sed exercitationibus & exercitationum & eum [illegible] & ceteris remuneratio probono. & condemnatio malo. ideo [illegible] arguit ut ecce peccatum & per iudeos nostros non solum de pessimis malis fuerunt cogitationes de praui cogitationibus quae [illegible] & ciuium sapientes nostri adprehendunt apostolos & successores eorum quae ecclesiasticis de scribarum ciuitatis sapientes imaginatione uenerata. [illegible] bus impleturum & qui ipse pdicat. Multi exercitationes [illegible] oeuangelica scripturae. de quae. collegio beatus & tam [illegible] lectae. Laudatus. cum hodie uenerandae [illegible] ueniat. ueniat super uos [illegible] per terram. sanguine

Predigt zu S. Stephanus
(26.12.)

Mt. 23, 34-39

H. Barre, Les homéliaires carolingiens de l'école d'Auxerre =
Studi e Testi 225 (1962) p. 272
p. 1407
ods. Reims 1407. fol. 133
Cat al. des mss. des départ. T 39 S. 607
Catal. des mss. des départements

Domine, ut salveh

Rev. Bénédictine 71 (1961)
p. 85-91

Hss-Abt. Yf 275
pas rencontrée dans Bède

E rosen Werdun. Propster A v

iusti usq; ad sanguinē zacharie quē occidistis inter templum
& altare. Omnis gens uel ciuitas cū peccauerit non statim
ea punit dñs sed expectat per multa tempora modo man
dat modo minatur interdū ex parte castigat ut quanto
diutius ex expectauerit tanto amplius diu iudicii iusti
us sit & illorum digniorem poenam. Ideo dilecti filii hec cū
omni sollicitudine cogitantes ad poenitentie remedia & cele
stis medicamenta dum tempus est redeamus ut ante
tribunal xpi non damnandi sed etiam coronandi fidei
cie ueniam. Sequitur. Hierusalem hierusalē que occidis
prophetas & lapidas eos qui ad te missi sunt. Non saxa & pa
rietes increpat sed habitatores ciuitatis. non tantū de muris
seu de domibus quā acturi erant sed illos flebat interitum.
Ergo omne bonū quod agimus non diu est perfectus sed nr.
sicut peccantes non do nocemus sed nobis. nā dñs compel
litur magno dolore peccatores damnare. qui magis
omnes cupit saluare. Forte dicet aliquis. Quis ei compellit
aliquem damnare. qui permanet in peccatis. qui non
quaerit misereri deum eius poenitendo & confiten
do peccata sua. Unde sequitur. Quotiens uolui
congregare filios tuos sicut gallina congregat pul
los suos sub alas & noluisti. Hic etiam omnes incre
dulos increpat & etiam sancta ecclesia gallinē more
per sacros doctores agere necesse est. ut alios blandi
mentis. Alios uero increpationibus. Alios suasi
onibus. ad regnum celestis gaudii indesinenter studeant

oculos corporis claudit quantū se
uitius suppliciō aperiat nō agnoscit.
Lingua ꝛ̄ chi ꝑmit cogitationē ēri
git. ꝛ̄ diu supse negligentia mini
me considerat. tanto apud se cunc
tos libertius quantū ꝛ̄ secretū accu
sat. Plerūq; autē nimis taciti. cū
nonnulla iniusta pacuntur. co
maiorē dolorē ꝑdeunt quo ea
que sustinent nō loquuntur. Hā sin
gulas molestias lingua tranquille
diceret. a conscientia dolor emana
ret. Vulnera cū plus curiant. quia cū putredo que in
ternū seruet eicitur. a dsalute
dolor aperit. Plerūq; nimis tacent
duq; quorundā mala respiciunt. ꝛ̄
tam ꝓfutentiū lingua ꝑmūt. quasi
conspectis quibusdā medicami
nis subtrahunt. eo chi mortis auctores
fiunt. quo uir quod poterant. eicere
loquendo noluerunt. Vnde ānimo
derat⁹ silentiū sicul pa nōcet. ꝑ hoc
dicere. Vem qui tacui. quid
[illegible]

Per ubas mutili[illegible]
loqui utiliter pote[illegible]
pigra restringa[illegible] Quod be
musta consider[illegible]
latione comple[illegible]
custodia orim[illegible]
stantiq; labiis[illegible]
aperitur ꝛ̄ clau[illegible]
suo neq; qua[illegible]
sed hostiu petit[illegible]
quod a ꝑ discipl[illegible]
lingua debeat[illegible]
laxari. Quatēn[illegible]
quo tempore u[illegible]
ꝛ̄ rursū congru[illegible]
claudat. Quod
amicū beati ob[illegible]
tici. quoq; his spe[illegible]
uare nesciunt
ferre phibent
dicta que dis[illegible]
ñsolidat. aure[illegible]

[illegible]

da ne aut laxata mutiti[illegible]

Essen-Werden, Propstei A III a

Iudex mundi mater vita Nostra Raul Advocata Disponenda mea vita
Duo sunt que nescio Mea Ne exemptio Referens scis optima
Tu virtutis cor avita In imagine tam grata Quam amavi sine lite
Idem da quod diligo Vera redemptio Stola candidissima
Primum scire dein velle Unum reducis adimplere Ea tui quod numeris
Cellat nostra gloriam Sciam sperem diligam Pendet equilibrio
Svavem vitam sine felle Nomen cordis continere Ipsa es exempta noris
Te fidelis populi. ecuoce Quo in corde Altior in alibris
Sumulent victoriam diligam Cogor sequi o Maria
Unus alis eripmant. Qui in hoc temptacionu proclio & munu
Dona ergo primam sedem Salve secretaria
Cor et anectate tolerans. tua patientie clipeo et gladius amoris
Ame semper diligi Te in cruce is lecto quari Excincta invidia
Mei se sup humilitate spi Elegis hac accincta ad perferenda mala sumit
Matris scire & Marcelam nus Nostri electis quo conflat
Tam aspuande dilectionis fortitudine ad perpendenda bonus
Quem vis a me eligi Vere tali lecto Non sit ei qui vivat
Nitudine non recedit Regem meum videam Evocantis gratia.
Ipsum me superiorem Ipse tenens advocatum
Uppe ecclesie populus. quia Me offerre ubiqz in nomino
Seiens atque confitens Pro presenti
Ui patrise filius pupillus n risa cula valent reddat. Hequa tempus
Papam solam, credam, orem tis Unum cor lit Abbas meus
Que dicit. Cui se surgentis quia quippe ad bella armat pgit
Corde vere penitens Mea cella munit
Ia quide pfide sequitur. s quia ut clipeu sumens. gladiu nuti
Sit & vult mg. se Mei cordis humilis
Lup spice ottemplat. Sup tui. Unde a milesdi adusitatis bd
Eudo fidei Quid me Agat
Ui beatrici inruunt. cu lo de phensus. a scutu patientie debet
Ante pre nepetrat. a ad pdicandu
Patre fidelis populi impq pmtu amoris insigne iacula ut
Talisq alligationib; af umicat. Cui armatus suma bre
Ra & Cilicia
Nt a tam a mie est quem uit paulus insinuat dicens. Cari
Uis ille tam mansuetus Sanc maria
Cu abbate
Et me si
Regula in
Patiss quos quos sepe tas patiens e benigna e. Cui unu
Sancti
Rem hilaris & letus
Centu tolerat amando Vir Thomas ipse
Scientem est timere bonum cerni
Nit a ducritate uocare Comica ne
Schandelato sim
Ndendu e quia sci
Ere ustinere falsa pinsir sme patientia scribens. neglegit
Agam ppere
Ui meritant. ne lesu quam
Navis parcina
Nrit. contrecuunt. Un Bacili vel mea greels
Ipra crucis dilectum
Subdit. Verutam quod tolerare quos amat. Ut ga nobis ca
Et pereninis nova glacies
Amoris solstitium.
Hss explet. Precet ritas ritas sucra trncat. necesse quat
Lit caritas universi
Udent annentur qui flame qui amant incolunt
Nusa benignitate patientia. a rup per bant.
Quia deus est averti
Quia pecti intima dicat. supientie benignitas suffragetur pinde
Liberu
Ut magnu quod da in corde nro
Illo corde sum conductus
Edificiu ostruens. a benignitas
Ntre pacientia solidet. & patientie

Essen-Werden Propstei A

Sancte petre propter crucem fidei ostende lucem
Sancte paule propter ensem nomen Jesu werdinensem
Propter tuam ... propter ensem sacre sortem dei hunc mens...

Sed si trium nam nostre cap ti per disciplinam cul
quitatis agnoscimus si ... probibet quatenus quc
amore eterne patrie ... non reprimitur gehenn
tamis dolemus cuncta quc ... igne feriantur. Aliqu
male tenet subripiunt ... dilectionis imagin
Bene tribus preualet ... oculis obiect. et ad ind
non possunt; unde bene ... ectionis laqueos pr
sub ditur. Cumq elcuassent ... ett sicut est cum in pu
proeul oculos suos non ... eius pro infirmitate no
cognouerunt tum Affice ... plus alimentorum qua
tis tum nos cuncta minu ... discrete concedimus. s
me cognoscunt quia ti ... indiscrete contra nos
uerte cor mox ut pulsaues ... ta carnis exeamus; a
rint reprobata resiliunt ... quando affectum simu
que nos letos quasi no ... bonorum operum. sed p
uerant quia penetrabat ... hunc inquietudinem
intellel cognoscere ne ... rogat laborum. sicut es
quiunt; quia ipso nostro ... cum quis quiescit non
uigore frangumtur. Sed ... ualet. & quasi de otio n
ima quus hostis quo in ... dicam timet. aliquando
cis forcter deprehendi ... imaginem humilitatis
celeste conspicit. eo illa sub ... tentat. ut effectum an
uirtutum imagine atti ... tatis subtrahat. sicut es
ul abscondit. Unde sub ... cum quosdam plus qu
dere ... exclamantes ... sunt illum mos ad mu
plorau ... nt. scissis q ... sibi metipsis affert. ut
tibus sparserunt pulue ... senimis indignos consi
rem super caput suum ... iam. ets in quibus pro
celum. & sedrunt cum ... se proximis petentes n
eo in terra septem dieb ... nistrare peramicam

1 Bl. 29 x 21,8 cm

…obmutescit un…
…quitur, ut nemo …
…atur eucharistiam …
…imus omnium dolore …
…ebemente. Sit …
…or uera atque do…
…quum contra nos …
…non habere. Nam …
…ta uita recitu…
…untur. Superna …
…gressio praua …
…atur. Sepe enim …
…nos studio contra…
…um incessua…
…mus. Ipsa etiam …
…adusum auertuntur …
…tamus. Non nulla …
…ra possidere. Sed …
…um nationum subici …
…sancti zeli minus …
…urrunt. Non nul…
…orbia trigit. Sed …
…nunc formidini …
…n inclinare hanc …
…mationem iusticie …
…libere auctoritas …
…stant. Non nullo …
…

ciosis quasq; cogitationes
subigendo in uirtutes
uertimus. Temptationum
aduersa studia per mutu
tionis hostiam quasi ad
amica corda permutam.

Hec nos in tribus uolu
minibus tripertite dis
seruisse sufficiat. In ipso
namq; operis huius exor
dio uelut in molem nas
cture arboris lingue
fadicem fiximus. Ut ex
positionis ramos post mo
dum pro ut lingua expe
tunt loca producamus.

Job 7,12

Gregor. Moralia I III 34, 66

CC - 37,70

ed. M. Adriaen, CC. 143, S. 156 f.

Rosen-W. Propstei A andere Seite von

IN NOMINE SANCTE ET INDIVIDUE TRINITATIS. Notum sit cunctis fidelibus sancte

Liudgeri. quod predium quoddam altaris sancti in Ekithe. Ruc. Ingilburge. Irgibrade. Gerburg

quattuor sororibus. ob aliqua gram concessum est a custode altaris. ut quater. nouem denarios annu

tarim inde persolverent. Quoties vero aliqua earu moreretur. tribus tantu denarii predictus numer

narius semp augeretur. Quando vero nulla earu quattuor. ia uiuerex. custo[illegible]. predictu pecu

ia consanguinei earu committerex colendu. sed cuicunq; voluisset. Et quia rge rei cora abbe. L. & cora cu

ti ministerialib sci Liudgeri confirmata est. immo quia idem predium sci Johannis euangelistę est. ut

unde omnibus noctibus cora eius altari sup turrim. secundum antiqua dispositione luminare minis

trandum est. reuera qui fregerit in banno est. Inscripti qq; hui rei testes hi sunt. Adolfus cui to

Eberhard. Hredmar. Weribrecht. Godefrid. Bertold. Godefrid. Adelgis. Godefrid.

Ludfrid. Godefrid. Bernhere. Bernhard. Remzeko Bertold. Godeco

Essen-Werden Propstei A

ehr. zu graf

Urkde. f Abt L. v. Werden ca. 1110 1120

Rhein. Urbare, hg. R. Kötzsche, Bd. 2 (1906)

4 et eorum magistro 1. stelman[1] 5. piscatoribus 4. lavatoribus 4 vinatoriis 3. operariis 2. hortulanis 2. sutoribus 2. villico de Vihûs[2] 1. uxori suę 1. pastori 1. aurige 1 et insuper tribus servis 3. pulsatori 2. facienti candelas per totum annum 1. ad vitreas fenestras 4. accipiet etiam 7 minores candelas. de quibus 1 dabit ad domum pistorum. 1 ad domum cervisię. 1 ad domum infirmorum. 1 ad manutergium. 1 ad portam. 1 cellerarii servo. 1 ad molinam.

Custos[a] ipse dabit 6 ancillis 6 minores candelas et 1 coquenti oblatas. sex dabit custodientibus altaria[3]. ad sepulchrum sancti Ludgeri 1. ad crucem 1. ad sanctum Petrum 1. ad sanctum Michahelem 1. ad ęcclesiam sancti Stephani 1. ad pedes sancti Ludgeri 1. 12 pulsatoribus 12 candelas. — Ad[b] Barchove[4] 9 candelas. villico 1. villicę 1. septem servis 7 candelas. abbatis operariis 4 candelas. magistro eorum 1 albam et 1 rufam. camerariis abbatis 9 et magistro eorum 2 albas. ad cellarium abbatis 19. Thitmaro[5] 2. Bernhardo 2. quatuor cervisiariis 4. marscalco 1. sutori 1. cursori 1. quatuor equitantibus legatis 4. fabro 1. pellicenario 1. Azzoni 1. Hemmoko 1. ad coquinam abbatis 16. dapifero 2. coquis 4. clausori 1. pistoribus 4. piscatoribus 4. querenti pisces 1. sex fabris 6 candelas, eorum magistro 2 albas et 1 rufam. Thitmaro 4 albas. [*Bl. 19b*] Bernardo 4 albas. cellarii clausori 1 albam. dapifero 4 albas. coquine clausori 1 albam. Bertoldo super Rivum 2 albas et 1 rufam. Ozze fabro 1 albam et 1 rufam. Bernhardo de Hesinge[6] 1 albam et 1 rufam. Hiddico de Langenhûrst[7] 1 albam et 1 rufam. domino Meinhardo 1 albam et 1 rufam. villicus de Barkhove[4] habebit 1 albam candelam et ipse dabit duo plaustra sudum.

§ 7. *Einkünfte des Küsteramtes*[8].

Von Hd.[c] auf Bl. 19b unmittelbar an die voraufgehende Eintragung ohne neue Zeile angefügt.

Pertinentia ad custodiam[c]. | *1.* In purificatione sancte Marię villicus de Nusse[9] et de Rethe[10] persolvet 3 s. Coloniensis monetę. *2.* Villicus de Suonoz[11] 8 d. Coloniensis monete. *3.* De Benes-

a) *In der Hs. keine neue Zeile.* b) *Vor* Ad *Trennungszeichen.* c) *Gesperrt in Majuskeln.*

1) ?= stalman. 2) *Viehausen.* 3) *s. Effmann, Karoling.-otton. Bauten zu Werden, S. 9 ff., 353 ff.* 4) *Schulte Barkhof.* 5) *Urk. 1115 unter den Zeugen:* Thiedmarus, Bertoldus, Bernhard *(Crecelius 125); vgl. auch Urk. unter Abt Liudbert,* § 7, 5 *Anm.; ein* Bernhardus *auch unter Abt Bernhard (Crecelius 128. 129); ein* Bertoldus *1148, 1150, 1160 (Crecelius 132. 133. 134).* Titmarus marscalcus *1160 (Crecelius 134).* 6) *Heisingen.* 7) *Hof in Kleinumstand.* 8) *Vgl. III (Urb. B)* § *19.* 9) *Neuss.* 10) *Rheydt, s. Gladbach.* 11) ? *Zons am Rhein, sw. Neuss.*

bure[1] de curti una Ezekin[a] 8 d. Colonienses. *4.* In festivitate sancti Ludgeri in Redese[2] iuxta Bûre de manso uno 4 s. Throtm*ennensis* monete. *5.* In Ekethe[3] de manso[b] Ikila 6 d. Dusburg*ensis* monete, post cuius obitum filia eius persolvet 4 s. — *6.* Villicus de Watenscethe[4] persolvet 2 s. Dusb*urgensis* monete. *7.* Villicus de Throtmenne[5] persolvet 2 s. *8.* villicus[c] de Gelebach[6] 14 d. Coloniensis monete. *9.* In Bûvinkhusen[7] Sigefridus dedit fratribus 12 d. pro anima fratris sui Herimanni. Waltburge virginis solvuntur[d]. *10.* In Hesenge[8] Imeza[e] de quodam agro 2 d. *11.* In plena preparatione monasterii dabit custos 2 d. preparantibus; quando vero chorus et sanctuarium solum preparatur, 1 d. *12.* In minore letania villicus de Wagenunge[9] persolvet 6 s. Daventr*ensis* monete. *13.* In rogationibus dabit custos 9 d. portantibus reliquias sanctorum, 3 12 campanariis, 2 scrinia portantibus, 1 portanti crucem, 1 plaustrum ducenti et 1 tapete

a) Ezekin *von Hd.[6] selbst übergeschrieben.* b) de manso *von Hd.[6] selbst übergeschrieben.* c) *Von* villicus de Gelebach *an etwas dunklere Tinte, doch dieselbe Hd. wie vorher.* d) Waltburge — solvuntur *am Rde. von Hd.[6] selbst.* e) Imeza *von Hd.[6] übergeschrieben.*

1) ? *Bensberg, ö. Mülheim.* 2) *Ekeresse und Surresse bei Buer.* 3) *Ickte a. d. Ruhr; sö. Mülheim. Vgl. Urk. unter Abt Liudbert, Original im Werdener Pfarrarchiv. Abschrift von Hd. 14. Jhs. im Lib. priv. min., Düsseldorf, St.-A. B 59$^{1}/_{4}$, Bl. 27b:* In nomine sancte et individue trinitatis. Notum sit cunctis fidelibus ecclesie sancti Liudgeri, quod predium quoddam altaris eius in Ekithe Ave Engilburge Engilrade Gerburge quatuor sororibus ob aliquam graciam concessum est a custode altaris, ut quater novem d. annuatim inde persolverent. quotiens vero aliqua earum moreretur, tribus tantum d. predictus numerus denariorum semper augeretur. quando vero nulla earum quatuor iam viveret, custos ecclesie predictum predium non iam consanguineis earum committeret colendum, sed cuicumque voluisset. et quia hec res coram abbate Liudberto et coram cunctis ministerialibus sancti Liudgeri confirmata est, immo quia idem predium sancti Iohannis ewangeliste est, utpute unde omnibus noctibus coram eius altari super turrim secundum antiquam dispositionem luminare ministrandum est, revera qui fregerit in banno est. Inscripti quoque huius rei testes hij sunt Adolfus custos. Everhard. Thiedmar. Weribreht Godefrid. Bertold. Godefrid Adelgis Godefrid. Liudfrid. Godefrid Bernhere. Bernhard. Reynzeko. Bertold. Godeko. — *Zu den Zeugen vgl. Urkk. 1115 (Crecelius 125) und 1126, s. Anh. A; der erwähnte Altar nach Effmann, Karol.-Ottonische Bauten zu Werden, S. 363 ff. im südlichen Seitenschiff der Peterskirche.* 4) *Wattenscheid.* 5) *Dortmund.* 6) *Am Gillbach, s. Neuss; dort lag Hof Wehl.* 7) ? *Bövinghausen, s. Castrop; s. V 165.* 8) *Heisingen.* 9) *Wankum, sw. Wachtendonk.*

Notum sit omnibus tam posteris qu
synodo coloniensi presidente domno THEODERICO eiusdem sedis uenerabili archiepiscopo fauentib
petitionem et donum abbatis ad nouam capellam Vyerthinensis loci ecclesiam quandam asserebant
altare ad quod omnia terminata sunt et ad tuendum esse ibique legitimum reperiebatur primam
necessitate baptizandi licentiam et concedendam Chrisma uero de ecclesia principali ad
labantur tum priuilegia sua rata atque tum multorum bonorum qui synodo interfuerant u
Fridericus agrippinensis ecclesie gratia archiepiscopus inducti atque comonitus rogantes ecclesia domino unpe
imposterum uestro uero abbati tam [illegible] sicut a principio fuerat stabilitum et in duob clericis
sine altaris dono et bannum ubi abbas uoluerit [illegible]anum cuncta usui fuerint a principali nostre ecclesie
unde non nisi in principali basilica habeantur. Ut ergo hec omnia rata atque inperturbabilia permaneant
ora vestra nostrum nominibus annotari precepimus sigilli nostri impressione insigniri iussimus. Si quis autem
Actum est colonie anno incarnationis dominice M°. C°. III°. Census uero romani indictione XI. regn
HEINRICO. Anno autem archiepiscopatus domni Friderici IIII. Signum Arnolfi prepositi.
Hermanni abbatis. [illegible] Wezelonis abbatis. Sigifridi prepositi.
Berengeri prepositi. Theod[illegible]ugeri prepositi. Bernardi prepositi.

Essen-Werden, Propstei A Köln 1103

Essen-Werden, Propstei A Köln 1103 f. Abt Otto v. Werden